

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 45.

Måndagen den 15 juni.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande juni.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Intygas att riksdagsmannen Knut Johansson, som lider av myosit i vänster skuldra, under behandlingen för denna sjukdom måste vistas inomhus under en tid av 7 dagar, räknat från dato.

Stockholm den 14 juni 1936.

Tor Engeström,
leg. läk.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr Hassler till mig framställt det spörsmålet, huruvida jag har för avsikt att till behandling upptaga frågan om sådan ändring i gällande lagstiftning, att större trygghet beredes allmänheten i fråga om handeln med aktier, obligationer och liknande värdepapper.

Såsom framgår av interpellationen, är densamma föranledd av de förhållanden, som blivit blottade i en pågående rättegång vid Stockholms rådhusrätt mot förre bankiren Gunnar Palm, vilken i Stockholm bedrivit handel med fondpapper under firma bankirfirman G. Palm & C:o.

Den yrkesmässiga fondhandeln kan bedrivas antingen i eget namn men för annan persons räkning — *fondkommissionsrörelse* — eller ock i eget namn och för egen räkning. Härtill kommer förmedling av fondaffärer, där förmedlaren sammanför köpare och säljare utan att därvid handla i eget namn. Såsom interpellanten framhållit, är fondkommissionsrörelsen reglerad genom en särskild lagstiftning, lagen den 16 maj 1919 om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet. Dylig rörelse må icke utövas utan att vederbörligt tillstånd därtill erhållits. Annan fondhandel åter må bedrivas av envar, som uppfyller de allmänna förutsättningarna för handels utövande.

Interpellanten har funnit det böra utredas, om ej all yrkesmässigt idkad verksamhet, som avser köp och försäljning av fondpapper och som ej sker för egen räkning, bör vara underkastad bestämmelserna i lagen om fondkommis-

*Svar å
interpellation.*

Svar å interpellation. (Forts.)

sionsrörelse och fondbörsverksamhet. Vidare har interpellanten framhållit att, under det att beteckningen bank vore enligt lag förbehållen bankbolag och vissa andra rättsinstitut, gällande lag lämnade full frihet för yrkesutövare att använda beteckningen bankir samt att det förhölle sig så, att allmänheten finge den oriktiga föreställningen, att de anstalter, som kallade sig bankirfirma, bankiraktiebolag och dylikt, vore ställda under bank- och fondinspektionens kontroll.

Sådan fondhandel, som icke är underkastad kontroll enligt fondkommissionslagen, har efter hand vunnit en avsevärd utbredning. Allenast i huvudstaden torde antalet yrkesmässiga utövare av dylik fondhandel numera uppgå till mera än fyrtio. Vid utförande av sina kunders order om köp och försäljning av värdepapper anlita dessa fondhandlare i många fall biträde av fondkommissionär. I övrigt visar emellertid den av dem bedrivna verksamheten stora likheter med fondkommissionsrörelse. Skillnaden mellan detta senare slag av rörelse och den av de nu ifrågavarande fondhandlarna bedrivna förmedlingsrörelsen torde sålunda vara skäligen ringa. Det ligger därför givetvis nära till hands att ifrågasätta, huruvida icke fondkommissionslagen borde göras tillämplig även å den yrkesmässiga förmedlingsrörelsen, vilken därvid skulle komma under tillsyn. För egen del ställer jag mig emellertid tveksam, huruvida några större fördelar skulle stå att vinna med en dylik anordning, och detta framför allt av det skälet, att det ju, såsom interpellanten också själv gjort gällande, måste vara uteslutet att ställa den fondhandel, som bedrivs i eget namn och för egen räkning, under tillsyn. Yrkesutövare av den typ, mot vilken interpellanten påkallar skydd för allmänheten, skulle därför alltid komma att finnas. Samma tveksamhet i fråga om effektiviteten av en ändrad lagstiftning har även uttalats av bank- och fondinspektionen, som på min anmodan yttrat sig i ärendet.

Den av interpellanten framförda tanken, att benämningen bankir skulle förbehållas utövare av sådan fondhandel, som står under bank- och fondinspektionens tillsyn, vållar likaledes en viss tveksamhet. Denna beteckning användes nämligen även av utövare av annan verksamhet än fondhandel, t. ex. bankverksamhet, vilken måste mera än fondhandeln betraktas såsom bankirrörelse i detta ords vedertagna bemärkelse. Det kan även framhållas, att redan nu finnes en beteckning för yrkesmässig utövare av sådan fondhandel, som står under bank- och fondinspektionens tillsyn, nämligen fondkommissionär. Det kan i detta sammanhang förtjäna framhållas, att i tidigare upplagor av Sveriges handelskalender under fackregistrets rubrik »Bankirer och låneförmedlare» visserligen, såsom interpellanten påvisat, upptagits såväl firmor, som stå under bank- och fondinspektionens kontroll, som också andra firmor utan skillnad mellan kontrollerade firmor och andra. I den senaste upplagan av kalendern har emellertid en uppdelning skett. Under särskild rubrik upptagas sålunda »Bankirer och fondkommissionärer» med underrubrik »under bank- och fondinspektionens kontroll». En liknande uppdelning har sedan flera år förekommit i Stockholms adresskalender samt i rikstelefonkatalogen för Stockholm.

Av vad jag nu anfört framgår, att tvekan kan råda, huruvida tillräcklig anledning föreligger att för närvarande upptaga till behandling frågan om en ändring av gällande lagstiftning i det av interpellanten angivna syftet. Något mera definitivt uttalande i saken är jag icke beredd att göra utan ytterligare prövning av frågan.

Härpå yttrade

Herr **Hassler**: Herr talman! Jag ber att få rikta ett tack till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för hans vänlighet att besvara min inter-

Svar å interpellation. (Forts.)

pellation. Herr statsrådet har framhållit, att den yrkesmässiga fondhandeln kan bedrivas antingen i eget namn men för annan persons räkning — det är vad man kallar för fondkommissionsrörelse — eller ock i eget namn och för egen räkning. Vidare har statsrådet påpekat, att fondhandeln därutöver kan ske genom förmedling av fondaffärer, där förmedlaren sammanför köpare och säljare utan att därvid handla i eget namn. Det är det sistnämnda slaget av fondhandel, som jag i interpellationen kallat för handel i annans namn och för annans räkning, och det är just mot denna form av fondhandel, som jag i interpellationen främst begärt skydd. Herr statsrådet har yttrat, att denna form av fondhandel på senare tid vunnit avsevärd utbredning.

För min del anser jag, att man kan ifrågasätta om den definition, som statsrådet lämnat på detta slag av fondaffärer kan anses alldeles exakt, att det alltså är fondaffärer, där förmedlaren sammanför köpare och säljare utan att handla i eget namn. I realiteten är det väl på det sättet, att han aldrig sammanför köpare och säljare med varandra utan snarare alldeles självständigt vänder sig dels till en säljare och dels till en köpare samt sedan skriver ut fondnotan och gör avräkning mellan köparen och säljaren. Köparen och säljaren vistas ofta i olika länder och komma aldrig i direkt kontakt med varandra. Jag för min del tror, att det i realiteten icke finns någon stor skillnad mellan fondkommissionsrörelse och denna slags verksamhet. De innebära i ekonomiskt hänseende huvudsakligen detsamma, och jag anser, att allmänheten har rätt att åtnjuta samma skydd i bägge fallen.

Herr statsrådet har förklarat, att han var tveksam, huruvida man kan vinna större fördelar genom att utsträcka kontrollen över dessa slag av affärer på sätt jag ifrågasatt. Denna tvekan grundar sig framför allt därpå, att det skulle vara uteslutet att ställa fondhandel, som bedrives i eget namn och för egen räkning, under kontroll. Jag har själv sagt i interpellationen, att man i fråga om den av vederbörande själv bedrivna fondhandeln icke kan tänka sig någon direkt tillsyn, och statsrådet har framhållit, att en fondhandel av den typ, mot vilken jag velat påkalla skydd, alltid kommer att finnas till. Detta är formellt riktigt på så sätt, att dylika yrkesutövare väl kunna tänkas alltjämt finnas kvar. Men den lagändring, som jag ifrågasatt, har den innebörden, att, i den mån de idka sådan handel, skulle de komma att falla under lagstiftningen och förbjudas. Det är klart, att sådana fondhandlare kunna liksom andra överträda lagen och ägna sig åt en verksamhet, som de icke få bedriva. Men man får antaga, att lagen dock har den verkan, att den dels i betydande mån avskräcker från och dels ger möjlighet att beivra sådana former av fondhandel. Då skulle denna art av verksamhet endast kunna ske under bank- och fondinspektionens överinseende. Det är klart, att om förslaget genomföres, bank- och fondinspektionen får ökat ansvar och ökat arbete, men det är ett förhållande, som härvidlag icke får vara avgörande.

Jag har vidare i interpellationen uttalat mig för lämpligheten av att reservera namnet »bankir» åt utövare av sådan fondhandel, som står under bank- och fondinspektionens tillsyn. Jag medger, att detta förslag icke står i exakt överensstämmelse med gängse språkbruk. Men det är värt att reflektera på, om det kan öppna vägen för bättre förhållanden på detta område. När namnet »bank» i banklagen reserverades för vissa slags rättsobjekt, stod det icke heller i full överensstämmelse med den tidens språkbruk, men jag tror, att ingen ansåg annat, än att det var lämpligt, att denna bestämmelse infördes i banklagen.

Herr statsrådet slutade med att anföra att tveksamhet kunde råda, huruvida tillräcklig anledning föreläge att för närvarande upptaga till behandling mitt förslag till ändring av gällande lagstiftning. Statsrådet förklarade sig icke

Svar å interpellation. (Forts.)

beredd att utan vidare prövning av frågan göra ett mera definitivt uttalande i saken. Jag vill för min del uttala den förhoppningen, att resultatet av en sådan ytterligare prövning, som statsrådet nu ifrågasatte skulle komma till stånd, måtte bli en reform i den av mig antydda riktningen.

§ 4.

Efter att på begäran ånyo hava erhållit ordet yttrade

Svar å interpellation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Med denna kammares tillstånd har herr Janne Nilsson till mig framställt följande spørsmål, nämligen dels huruvida de under åren 1932 och 1933 igångsatta utredningarna angående vissa avgifter till Lunds domkyrka samt angående s. k. hospitalsräntor fortskridit så långt, att förslag i dessa ärenden kunde förväntas till 1937 års riksdag, dels ock huruvida jag i annat fall hade för avsikt att vidtaga erforderliga åtgärder för utredningsarbetets påskyndande.

I anledning härav får jag anföra följande.

Utredning angående förenämnda, till Lunds domkyrka utgående avgifter begärdes av riksdagen i skrivelse den 24 maj 1933, utredning angående hospitalsräntorna i skrivelse den 7 maj 1932. Över sistnämnda skrivelse avgav kammarkollegiet utlåtande den 31 augusti 1933. Åt en särskilt tillkallad sakkunnig uppdrogs därefter, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 december 1933, att inom finansdepartementet biträda med utredning i de uti riksdagens skrivelser avsedda frågorna.

Med skrivelse den 31 mars 1936 har den sakkunnige sedermera till chefen för finansdepartementet överlämnat en promemoria, innefattande av författningsförslag åtföljd utredning angående ifrågavarande till Lunds domkyrka utgående avgifter. Rörande innehållet i denna promemoria må här i korthet framhållas, att den sakkunnige funnit till domkyrkan utgående räntor, däri inbegripet landgillespannmål samt äcke- och dagsverksspannmål av domkyrkan fränsålda hemman, vara att betrakta såsom frälseeskatteräntor, för vilkas avlösning möjlighet föreligger redan på grund av gällande lagstiftning (lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor). Förslag har däremot framlagts om att från sådant hemman utgående kronotiondespannmål och städjeavgift skola upphöra att utgå mot ersättning till domkyrkan av statsverket. Vidare har föreslagits, att innehavare av vissa stadsfastigheter, vilka betala jordskyld till domkyrkan, skola få friköpa sig från denna avgiftsskyldighet. Vad beträffar den av interpellanten särskilt omnämnda s. k. erkänslan, som uttages av domkyrkan vid försäljning av domkyrkan förut tillhöriga hemman, har den sakkunnige kommit till den uppfattningen, att domkyrkan icke har befogenhet att mot vederbörande jordägares bestridande uttaga dylik avgift. I denna del har föreslagits, att 20 § lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor, däri gjorts förbehåll om bibehållandet av domkyrkans rätt till erkänsla vid avlösning av frälseränta, skall upphävas i vad avser sagda avgift. Därmed har avsetts, att sådan avgift utan vidare skulle bortfalla. Någon ersättning till domkyrkan härför har icke föreslagits.

Omförmälda promemoria har i vanlig ordning utremitterats till vederbörande myndigheter, vilka ha att före den 15 innevarande juni till finansdepartementet inkomma med sina yttranden.

Vad angår hospitalsräntorna — varmed avses vissa jämlikt brev den 12 maj 1876 från hospitalen till statsverket indragna räntor — innefattar kammarkollegiets förenämnda yttrande förslag om fullständig avskrivning av dessa räntor. Ett förslag i sådant syfte torde emellertid lämpligen böra framläggas för riks-

Svar å interpellation. (Forts.)

dagen först i samband med förslag om åtgärder, som må finnas påkallade beträffande förberörda avgifter till Lunds domkyrka samt vissa andra liknande avgifter (landgille, landskyld m. fl.).

Av vad jag sålunda anfört framgår, att de av interpellanten avsedda ärendena inom en nära framtid torde komma att föreligga i ett sådant skick, att hinder icke behöver föreligga för ärendenas framläggande inför nästa års riksdag.

Vidare anförde:

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för det snabba svar, jag erhållit, och jag utsträcker detta tack till att jämväl gälla innehållet i svaret. Jag skall nöja mig med att kort och gott konstatera, att detta svar säkerligen kommer att mottagas med tillfredsställelse av dem, som denna fråga berör.

Herr Vougt: Herr talman! Enär här berörts en fråga av stor vikt för Malmöhus län, skall jag be att få instämma i den förhoppning, som uttalades av herr Janne Nilsson, att de människor på landsbygden, som förvärvat lägenheter, vilka förut tillhört Lunds domkyrka, må inom kort komma att befrias från den avgäld, som det här är fråga om.

Herr Paulsen: Herr talman! Då även jag varit med om att underskriva en motion om denna sak, som vid föregående års riksdag väcktes av herr Janne Nilsson, ber jag att få instämma i det yttrande, han nu hade.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 160—165, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 76—80 och första lagutskottets utlåtande nr 51.

§ 6.

Härpå föredrogos och lades till handlingarna särskilda utskottets memorial, nr 4, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande det i utskottets utlåtande nr 1 framlagda förslag till värnpliktslag.

§ 7.

Till avgörande företogs nu statsutskottets utlåtande, nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående granskning av läroböcker jämte i ämnet väckta motioner. *Ang. granskning av läroböcker.*

I en till riksdagen avlåten, den 21 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 143, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till granskning av läroböcker för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehafat

dels en inom andra kammaren av herr *Sefve* väckt motion, nr 711, vari hemstälts, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte till granskning av läroböcker genom skolöverstyrelsen anvisa ett anslag av 4,000 kronor;

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

dels ock en inom andra kammaren av herr *Carleson* väckt motion, nr 717, vari föreslagits, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition i ärendet, besluta att för bestridande av ökade kostnader för läroboksgranskning anvisa ett anslag av 5,000 kronor på skolöverstyrelsens stat.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt de i ämnet väckta motionerna,

a) till skolöverstyrelsen: granskning av läroböcker anvisa ett anslag av 5,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad av utskottet i utlåtandet anförts och enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelades; samt

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande för riksdagen, i den mån så kunde visa sig erforderligt, av förslag till åtgärder för ett förbilligande av kostnaderna för läroböcker m. m. vid skolorna.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det kan synas underligt, att en lekman som jag yttrar sig i en fråga som denna, men jag skall genast, som jag brukar, bekänna kort.

Jag skall be att få erinra om vilket missnöje det väckt ute i olika skoldistrikt, att det enligt vår uppfattning på landsbygden är alltför täta ombyten av läroböcker. Jag vet, att detta missnöje hänför sig icke endast eller huvudsakligen till den egentliga landsbygden utan också till samhällen, köpingar och städer. Då så är förhållandet, är det också naturligt, att statsrådet, innan propositionen i ärendet framlades, skickade ut det föreliggande förslaget för yttrande både till stadsförbundet och till landskommunernas förbund. Som kammarens ledamöter finna av den lämnade redogörelsen, ha båda dessa organisationer i allt väsentligt tillstyrkt det föreliggande sakkunnigeförslaget. För landskommunernas förbunds vidkommande vill jag säga, att vi för vår del kostade på oss en rätt så grundlig debatt, som slutade med att vi enade oss om att tillstyrka förslaget. Då tycker man, att det är litet underligt, att man så helt och hållet kan komma bort från den synpunkt, som framlagts i de sakkunnigas förslag, och koppla in hela anordningen i skolöverstyrelsen.

Jag måste för min del säga rent ut, att jag anser det bättre, om en utanför skolöverstyrelsen stående institution finge verkställa den förberedande granskningen och sedan skolöverstyrelsen finge bestämma, vilka läroböcker som skulle komma till användning. Jag kan icke på något sätt komma ifrån att det ur den synpunkt, som det här gäller att tillgodose, måste bli den mest effektiva och alltså i längden bästa formen för att reglera läroboksbeståndet och få fram de bästa läroböckerna. Jag försäkrar, att det finns ingen, som icke vill ha fram ett sådant resultat, och jag tycker bara det är underligt, att man nödvändigtvis, av rädsla för att till äventyrs få en ny mindre institution skall lägga en mer eller mindre — jag ber om ursäkt för att jag säger det — byråkratisk hallstämpel på prövningen och granskningen av läroböckerna. Så ser jag på denna sak, och därför har jag kommit att jämte några andra stå som reservant i denna fråga och hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Nu är det emellertid så, att första kammaren har vid senaste plenum, tror jag, alltså i lördags, beslutat att göra rent bord och endast godkänna punkt b)

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

i föreliggande utskottsutlåtande. Med den uppfattning jag har, tycker jag nog också, att det skulle vara den lyckligaste lösningen. Men då jag icke är säker på att en sådan lösning kan vinna resonans här, skall jag för tillfället avstå från att göra något yrkande, till dess jag får höra, hur de, som stå för utskottsmajoritetens förslag, se på saken. Jag betraktar det som en given fördel, att vi icke i riksdagens sista timme behöva belasta kamrarna med en i och för sig onödig gemensam votering eller sammanjämkning eller vad det kan vara fråga om. Därför avstår jag för tillfället från att göra något yrkande.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! I den fråga, på vilken herr Anderson i Råstock närmast tryckte, nämligen förbilligandet av läroböckerna, är det ju ingen skillnad mellan utskottets förslag och det beslut, som första kammaren fattat. Första kammaren beslöt att bifalla punkten b), alltså en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i denna sak.

Beträffande frågans läge i övrigt vill jag säga, att när herr Anderson i Råstock ansåg, att det skulle vara en alldeles särskild fördel att få denna granskning förlagd utanför skolöverstyrelsen för att därigenom erhålla en effektivare reform, kan jag icke dela hans mening. Det är ju dock så, att skolöverstyrelsen tillkom just för att handhava de centrala uppgifterna i fråga om skolväsendet, och till dessa centrala uppgifter hör ovedersägligen tillsynen öfver och granskningen av läroboksbeståndet. Det förefaller rätt egendomligt, att det skall tillskapas en särskild institution utanför skolöverstyrelsen. Jag tror, att det ur den allmänna förvaltningens synpunkt måste anses vara en ganska vansklig väg att gå in på att på detta sätt utanför de centrala verken tillskapa småverk med alldeles speciella arbetsuppgifter.

Jag har precis samma inställning som herr Anderson i Råstock, att vi icke böra göra alltför mycket av dessa frågor i diskussionen utan att vi böra begränsa oss. Jag skall därför icke gå djupare in i frågan, utan jag skall inkränka mig till att på de skäl, jag anført, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag har i statsutskottet företrätt den meningen, att den granskningsnämnd, som här ifrågasatts, skulle sortera under skolöverstyrelsen, alltså organiseras inom densamma. Jag har nämligen den alldeles bestämda uppfattningen, att det här är en uppgift, som skall åligga ett sådant ämbetsverk, en sådan central myndighet som skolöverstyrelsen, och att man icke skall skapa en särskild institution utanför skolöverstyrelsen för denna saks skull.

Jag har däremot icke kunnat förlika mig med utskottsmajoritetens uppfattning i övrigt, ehuru jag icke ansett det löna mödan att reservera mig. Jag företrädde inom avdelningen en uppfattning, som tyvärr icke biträdades av några andra, nämligen att man skulle i stort sett kunna taga ecklesiastikministerns förslag till granskningsnämnd men lägga den inom skolöverstyrelsen. Men när detta uppslag icke fick anslutning från något håll, ansåg jag det icke värt att kämpa vidare.

Jag anser nu, att det väsentligaste i hela denna sak har riksdagen icke fått tillfälle att uttala sig om, nämligen vad man skall kunna göra, för att läroböckerna skola bli billigare. Det är det största intresset för den stora allmänheten.

Som saken nu ligger till, har jag ingen som helst anledning att motsätta mig ett sådant yrkande, som innebär avslag på första punkten av utskottets hemställan men bifall till den senare punkten, vari begäres en utredning beträffande förbilligande av läroböckerna.

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Denna fråga är tvivelsutan en för den svenska allmänheten högst betydelsefull fråga. Det är dock ingen småsak, när vi betänka, att årligen giva föräldrar och målsmän ut 5 miljoner kronor för skolböcker, och i dessa 5 miljoner kronor ingå 800,000 kronor, som komma på kommunernas kostnader i form av fria böcker. Det är därför redan ur prissynpunkt ett ofantligt stort intresse särskilt för fattiga familjer, att det blir någon reda och ordning på läroboksväsendets område.

Den grundsats, som enligt min mening bör gälla och som är sund och riktig, är att skälen för antagandet av en ny lärobok i ett ämne skola vara starka för att beaktas. Att de skola vara starka skall enligt min mening innebära, att den nya boken representerar pedagogiskt och sakligt ett framsteg före den gamla. Det har ej alltid varit fallet vid de ombyten vi fått bevittna. Om det är tre barn: Tripp, Trapp, Trull, har Trull icke kunnat läsa Trapps böcker, och Trapp har ej kunnat läsa Tripps. Det leder till betydande kostnader.

Jag vill nämna, att en folkskollärarinna i Stockholm uppvaktade mig för ett år sedan och visade, hur ett barn i folkskolan bara genom flyttning från en församling till en annan åsamkat sina fattiga föräldrar en extra utgift för läroböcker på icke mindre än 12 kronor, vilket är en betydande utgift i en fattig människas budget. Redan ur den synpunkten finnas skäl att gripa in.

Det finnes skäl också ur en annan synpunkt. Det är, att i fråga om de främmande språken bedrivs det enligt min och mångas tanke rätt mycket av värdelöst geschäft. Hur är det? Vi hava en rad textböcker i franska, tyska och engelska, kommenterade av läroverkslärare. Jag har, herr talman, den kätterska uppfattningen, att den person, som satts till språklärare i ett läroverk, skall bestå kommentaren själv. Det skall han kunna. Det där att tvinga barnen i läroverken att köpa kommenterade läroböcker för dyra pengar, när man kan inköpa originalupplagan för hälften, en tredjedel eller ibland en fjärdedel men få kommentaren av läraren, det systemet älskar jag icke.

Jag skulle vilja lägga skolöverstyrelsens chef i detta samband på hjärtat att så långt som möjligt utmota ur läroverkens undervisningsliv de kommenterade texterna i fråga om moderna språk.

Men, mina herrar, det är också en annan synpunkt. Här hava vi stora, mycket stora och mäktiga förlagsintressen, som gärna vilja dirigera, hur bokvalet sker. Jag behöver icke nämna några firmors eller den stora firmans namn. Herrarna veta mycket väl, vad saken rör sig om. Jag har den uppfattningen, att valet av läroböcker i våra skolor skall ske efter strängt sakliga synpunkter och icke dirigeras av några intressen utifrån. Vidare skulle jag vilja säga, att kontrollen över att ombyte av lärobok är motiverat och att det nya bokbeståndet är hållbart — den kontrollen måste utövas helst av personer, som icke hava några som helst personliga förbindelser med bokförlagen utan stå alldeles fria.

Jag tror därför, att den ordning, som anvisas i Kungl. Maj:ts proposition, pekar åt rätt håll. Jag medger, att den naturligtvis kan göras till föremål för kritik. Men den sämsta lösningen av alla lösningar vore enligt min tanke att gå den väg, som anvisats av utskottet under punkten a), ty det blir ingen lösning alls. Här har jag ett alldeles särskilt skäl att säga, att den punkten bör kammaren avslå, liksom första kammaren redan har avslagit den. Jag har för några dagar sedan tillsatt en utredning, som har till uppgift att granska skolöverstyrelsens arbetsformer och arbetsuppgifter. Det säger sig självt, att om man i likhet med utskottet här under punkten a) nu vill till skolöverstyrelsen förlägga en vidgad granskningsuppgift, så berör det på det intimaste just det

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

utredningsspörsmål, som det för några dagar sedan närmare redogjorts för i tidningarna, såsom herrarna sett. Det är enligt min tanke ett tillräckligt skäl för att gå på avslag på punkten a).

Vad punkten b) beträffar, så säger det sig självt, att där är det endast tacknämligt att riksdagen ännu en gång med skärpa understryker sitt krav på att få läroböckerna förbilligade. Det finnes visserligen redan tidigare en framställning i samma riktning. Men det skadar icke, att Kungl. Maj:t ännu en gång får understruket vikten av detta.

Som frågan alltså ligger till, herr talman, skulle jag för min del vilja anhålla, att andra kammaren i likhet med första kammaren avslår punkten a) och bifaller punkten b).

Herr Holmdahl: Herr talman, mina damer och herrar! Herr statsrådet började med att tala om vilken betydande och viktig fråga det är att få en ordentlig hand över läroböckerna och skolböckerna icke minst från kostnadsynpunkt. Han nämnde några siffror, som visade, vad läroböckerna kosta målsmännen och skolorna för närvarande.

Ja, det är naturligtvis alldeles riktigt. Däri äro vi alla ense med honom. Men jag vill fästa uppmärksamheten vid att då det gäller kostnadsfrågan, finnes det icke någon som helst skillnad mellan Kungl. Maj:ts och utskottets här föreliggande förslag mer än den, att utskottet vill anordna tills vidare en sådan granskning och forma densamma på sådant sätt, att det blir 10,000 kronor billigare än det sätt, varpå Kungl. Maj:t föreslår, att granskningen skall anordnas.

Nu har emellertid statsrådet kommit med samma yrkande, som han ställde i första kammaren och som naturligtvis alltid kan räkna på en viss sympati i arbetströtthetens tecken nämligen, att man skall göra rent bord med både Kungl. Maj:ts och utskottets förslag och endast gå på den andra punkten, det förslag, som innebär skrivelse om förbilligande av kostnaderna. Det är alltså att återföra frågan precis till utgångspunkten. 1930 skrev riksdagen och begärde just att få billigare kostnader. Så sattes denna stora och utomordentligt vidlyftiga apparat i gång, som genom statsrådets ingripande utvidgades till att bli den grundligaste undersökningen över läroboksbeståndet i detta land. Statsrådet vitsordar även i sin proposition, att man måste anse, att hela denna fråga nu är i grund och botten utredd och färdig för sitt lösande. Nu skall det bli pannkaka av alltsammans därför, att utskottet har vågat att på en — och icke väsentlig — punkt justera Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan icke, herr talman, annat än be att för några ögonblick få fästa kammarens uppmärksamhet på att i de väsentligare delarna är Kungl. Maj:ts förslag bifallet i utskottets hemställan och att utskottets i likhet med Kungl. Maj:ts förslag innebär högst väsentliga nyheter, då det gäller granskningen och antagningen av läroböcker.

Jag är fullkomligt ense med herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet däri, att jag icke tror, att man kan komma mycket längre beträffande kostnadsfrågan. Det har denna utredning visat. Man får, som statsrådet själv säger i sin proposition, lita till, att när man gör en central granskning över hela skolväsendet beträffande läroböckerna, när man därigenom kommer att rationalisera antagandet av nya läroböcker och minska antalet läroböcker, är detta ett sätt att på indirekt väg minska kostnaderna för läroböcker. Statsrådet har själv icke kunnat framlägga något annat förslag än detta. Det hela skulle fungera precis på samma sätt enligt propositionen som enligt utskottets förslag. Jag vill erinra om, att vad som här i propositionen föreslagits och som utskottet har biträtt, det är bland annat, att då det gäller läroboks-

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)
frågan på folkskolans område skall det för första gången även här anordnas central granskning. Jag ber herrarna och damerna i riksdagens andra kammare att erinra sig, att det är framför allt läroboksfrågan på folkskolans område som föranlett dessa riksdagsskrivelser. Här har utskottet enhälligt biträtt Kungl. Maj:ts förslag att under det att endast läroverkens böcker hittills granskats centralt, skall nu hela folkskolans läroboksbestånd efter detta granskas centralt.

Vidare har utredningen fastslagit en hel rad av principer för granskningen, som statsrådet i sitt anförande var inne på. Även i fråga om dessa principer har utskottet utan undantag fastslagit och biträtt propositionens förslag.

Även beträffande själva formen för granskningen har utskottet biträtt Kungl. Maj:ts förslag i en mycket viktig punkt, nämligen att varenda ny lärobok, som skall antagas eller få utkomma i ny upplaga, skall granskas av tvenne tillkallade experter. Man skall bygga beslutet om antagande eller förkastande på utlåtade från dessa experter. Det är någonting väsentligt för den nya granskningsproceduren. Där äro Kungl. Maj:t och utskottet eniga.

Huvudskillnaden mellan propositionen och utskottsforlaget hänför sig väsentligen till frågan om granskningsnämnden. Här har statsrådet velat inrätta en särskild granskningsnämnd, som skall handhava icke bara läroverkens utan även folkskolornas läroboksfråga. Utskottet har ansett — på de skäl, som herr Persson i Falla har angivit — att då det obestriddigt hör till skolöverstyrelsens uppgifter att befatta sig med centrala pedagogiska frågor och detta är en central pedagogisk uppgift, så finnes det ingen anledning, åtminstone icke till att börja med, att taga bort granskningen och det slutliga antagandet av läroböckerna från den centrala skolmyndigheten. Det förhåller sig också så, att statsrådet i direktiven för den utredning han igångsatt beträffande detta ämbetsverk — något som jag konstaterat med tillfredsställelse — betonar såsom ett huvuddirektiv för utredningen, att man skall se till, att överstyrelsens organisation bättre avpassas, så att överstyrelsen allt mer och mer må kunna koncentrera sig på de centrala pedagogiska uppgifterna.

Är det så förfärligt farligt att göra en ändring i Kungl. Maj:ts proposition, som går ut därpå, att tills vidare skall granskningsförfarandets slutakt, antagandet av läroböckerna, förläggas till skolöverstyrelsen? Jag fäster uppmärksamheten på, att utskottet yttrat sig med synnerlig försiktighet. Utskottet säger på sidan 30: »Det gäller att söka nå en organisation, där eventuellt erforderliga förändringar lätt kunna vidtagas, exempelvis genom inrättande inom skolöverstyrelsen av en nämnd med representation för målsmannaintresset» etc. etc. Alltså, utskottet har lagt sitt förslag såsom ett försök, där man ställer frågan tills vidare öppen.

Jag måste säga, att detta utskottets handlingssätt står i full överensstämmelse med den ståndpunkt statsrådet företrädde, då han inhämtade Kungl. Maj:ts tillstånd till utredning om vissa organisations- och arbetsförhållanden inom överstyrelsen. Det står i full överensstämmelse med den ståndpunkten. Men det står icke i lika god överensstämmelse med detta förslag i propositionen om granskningsnämnden.

Nu vill jag säga, som jag redan antytt, att jag anser, att frågan, om granskningsnämnden skall stå utanför överstyrelsen eller icke, har, låt mig säga, en smula överdrivits. Det väsentliga är att få experter, som yttra sig om varje bok. Vare sig granskningen ligger i överstyrelsen eller hos en särskild nämnd, kommer överstyrelsen resp. nämnden att bygga på dessa experters utlåtanden.

Jag har därför den uppfattningen, att om kammaren vill taga ett viktigt steg framåt, då det gäller denna nu grundligt utredda frågas lösning, bör kammaren biträda utskottets förslag. Jag vill också fästa uppmärksamheten vid,

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

att statsrådet i propositionen här om läroböckerna själv ser på denna fråga om granskningsnämndens inrättande eller icke på samma sätt — tycker jag — som jag här gjort. Statsrådet erinrar nämligen om — det står på sidan 13 i utskottets utlåtande — att nu har läroboksfrågan för första gången blivit utredd i hela sitt sammanhang. Han säger: »Det vill då synas, som om en lösning äntligen borde åvägbringas och icke hela denna angelägenhet återigen skjutas å sido på obestämd tid. Spörsmålet om vilken organisation, som skäligen bör anordnas för läroboksgranskningen, torde därvid desto mindre böra få utgöra något hinder, som det icke till sin natur torde vara av principiell art utan snarare en lämplighetsfråga.»

Alltså, statsrådet själv säger, att denna fråga är dock icke av den betydelse, att den bör avgöra förslagets antagande eller förkastande.

Ja, herr talman, jag vill på dessa skäl yrka bifall till utskottets föreliggande utlåtande i båda punkterna. Jag vill beträffande skrivelseförslaget säga, att jag intar precis samma position som statsrådet: oaktat vi båda väl inse, att efter den utredning, som skett, något väsentligt i kostnadsfrågan knappast torde kunna göras på annat sätt än som statsrådet föreslagit, d. v. s. genom en effektivare och mera centraliserad granskning, vill jag icke, i likhet med statsrådet, motsätta mig en skrivelse. Men jag måste säga, att efter det grundliga sätt, varpå frågan blivit utredd under herr statsrådets ledning, tror jag för min del icke mycket på möjligheten att komma längre än herr statsrådet gjort i den kungliga propositionen; och jag ber, herr talman, därför att få yrka bifall till utskottets förslag på de skäl jag anfört.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Den föregående ärade talaren tyckte, att det vore tråkigt, att detta förslag nu skulle förvandlas till pannkaka. Den ärade talaren kanske erinrar sig liksom jag ett ställe i Vergilius, där det skildras hurusom man vid Aeneas' nedstigning till underjorden serverade hunden Cerberus en »offa», en honungskaka kanske vi skulle kunna översätta det med. Här har den ärade talaren i stället för den pannkaka, som jag enligt hans tanke serverat, velat servera kammaren en dylik »offa», en dylik honungskaka — ty mina herrar, det är en honungskaka. Han sätter fram den på bordet mycket aptitligt och erbjuder herrarna att äta. Men jag som nu är pappa till propositionen och utredningen och vet, vad det i den honungskakan är för ingredienser, som herrarna icke riktigt sett, säger: Akta er, mina herrar, det är bättre att icke äta av den där. Jag behöver icke gå närmare in på saken, ty kammarens flertal vet, att det förhåller sig så. Det intresse från det stora läroboks-förlaget, vilket till förespråkare haft den stora tidning, som står det stora förlaget ytterst nära, borde för kammaren vara tillräckligt för att se, att här bjuder man en »offa», ägnad att insöva och skapa slummer, där kammaren bör ha ögonen öppna.

Herr **Sefve**: Herr talman! Herr ecklesiastikministern började med att tala om de svårigheter, som föreligga för föräldrarna i fråga om anskaffande av läroböcker och om de förhållanden, som göra, att utgifterna för läroböcker bli större än de borde vara. Jag ber att mycket livligt få instämma i detta. Jag beklagar endast, att föräldrarnas så viktiga intressen blevo förbisedda i det resonemang, som sedan följde. Jag måste beklaga, att så litet hittills gjorts för att hjälpa dessa föräldrar.

Herr ecklesiastikministern kom sedan in på en del exemplifieringar av vad han åsyftade. Han talade allra först om texterna i främmande språk, och jag vill då nämna, att jag förr i tiden var på precis samma

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

linje som ecklesiastikministern. Jag har hävdad precis samma synpunkter. Det var på den tiden då jag var ung och oerfaren som lärare. Sedan jag i en rad konferenser drivit just dessa ecklesiastikministerns åsikter, har jag blivit tvungen att omvända mig, och jag är övertygad om att ecklesiastikministern skall få göra på samma sätt, ifall han närmare sätter sig in i saken. Jag har för min del tidigare varit av den uppfattningen, att dessa texter helst böra vara utan kommentarer, bl. a. därför att, som jag trodde då, man på det sättet skulle få dessa böcker billigare. Senare har jag emellertid funnit det vara felaktigt; man får dem icke billigare på så sätt. Man fick det på den tid jag drev dessa satsar, men det var under krigstiden, då den svenska valutan stod mycket högt. Sedan dess har en fullständig förskjutning inträtt; nu köper man i regel de svenska upplagorna betydligt billigare än de utländska. Man kan nämligen icke taga de stora utländska billighetsupplagorna, och detta av den anledningen att de i regel icke äro så noggrant genomsedda som önskligt är för en lärobok i en skola.

Dessutom vill jag framhålla, att visserligen är det rätt som herr ecklesiastikministern sade, att man kunde kräva av lärarna, att de själva skulle kunna göra den kommentaren. Det går emellertid icke att kräva det av den enkla anledningen, att dessa lärare i regel äro specialister på ett språk men äro tvungna att undervisa i flera. Våra skolor äro nämligen så konstruerade, att det är nödvändigt, att de ha det ordnat så.

Men det är icke bara detta, som det gäller, utan även lärjungarnas tid. Man måste säga, att det dyrbaraste av alltsammans i undervisningen är tiden. Det är den som kostar det allmänna så mycket och även är dyrbar för föräldrarna. Om man skall tvinga lärare och lärjungar att använda en stor del av undervisningstiden till anteckningar, blir skolundervisningen synnerligen dyrbar. Därtill vill jag säga, att även om de synpunkter, som ecklesiastikministern nu och jag tidigare för min del framlagt, vore riktiga, skulle det icke alls bli bättre genom en sådan granskning, som här har föreslagits i propositionen. Det framgår ganska tydligt av det resultat, vartill denna granskning kommit. Jag har för min del gått till just det förlag, som ecklesiastikministern åsyftade, av den anledningen att detta förlag är det största, och bett att där få jämföra dess listor med denna granskningslista. Och det visade sig därvidlag, att av de textböcker, som blivit godkända av granskningsnämnden, är det icke mindre än 39 stycken, som blivit underkända av förlaget, eller rättare underkända av vederbörande skolor — d. v. s. den gallring som för närvarande äger rum, är skarpare än den gallring som ägt rum hos granskningsnämnden.

Ecklesiastikministern talade vidare om en förbindelse, om jag hörde rätt — jag är icke alldeles säker därpå; hörde jag fel, ber jag om ursäkt — mellan förlaget och skolöverstyrelsen, och att det var av denna anledning man icke kunde rekommendera den lösning, som utskottet har föreslagit. Jag vill då säga, att är man rädd för en sådan förbindelse, bör avskärandet därav icke gälla endast granskningen, ty det har mycket liten betydelse, utan införandet av läroböckerna i skolorna. De böcker, som därvid ifrågakomma, äro naturligtvis av den beskaffenheten, att de i regel icke kunna ifrågasättas till annat än godkännande vid en sådan läroboksgranskning, som förutsatts i propositionen, men däremot kan det naturligtvis teoretiskt mycket väl tänkas, att ett tryck utövas från skolöverstyrelsens sida på de underordnade skolmyndigheterna vid läroböckernas införande. Där bör i så fall stöten sättas in, men något sådant har icke föreslagits i propositionen.

Ecklesiastikministern har framhållit, att en ny situation inträtt, sedan en kommitté tillsatts för utredning av en omorganisation av skolöverstyrelsen;

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

i och med denna åtgärd föreligger enligt hans uppfattning icke längre någon aktualitet på läroboksfrågans område. Jag kan i så fall endast beklaga, att ecklesiastikministern icke visste om detta vid den tid han framlade sin proposition, ty i så fall hade mycket arbete besparats såväl i riksdagen som i detta fall särskilt i utskottet. För min del kan jag däremot icke finna annat än att denna utredningskommitté, som vi hoppas skall göra nytta, icke alls på något sätt utgör anledning att motsätta sig utskottets förslag. Kommer skolöverstyrelsen att omorganiseras, är det ju bara bra, att man till dess hinner få ett par års erfarenhet av, hur denna granskning verkar. Man skulle sedan eventuellt kunna lägga om den på annat sätt, ifall resultatet icke visat sig lyckligt.

Det är ganska märkvärdigt med denna läroboksfråga. Det har varit ständiga klagomål ute i landet, och som jag finner med ganska stort berättigande, över de förhållanden, som äro rådande i fråga om läroböckerna. En rad utredningar ha följt på varandra, men de ha tillsynes icke lett till något som helst resultat. 1927 års skolsakkunniga exempelvis framlade ett förslag, och nu har man haft en ny kommitté, som framlagt ett annat. Något positivt resultat har likväl ej uppnåtts, utan nu skall det bli utredning på nytt igen. Jag undrar, vad de många tusen familjer, som ha sina barn i skolorna, tycka om detta. Är verkligen denna fråga så oerhört svår och besvärlig, att ingenting skall kunna göras åt den, och är det så förfärligt svårt att kunna ta ett litet steg? Blir det galet, så kan man ju ändra på det efter några år, när felet upptäckts. Ecklesiastikministern har själv sagt i propositionen, att läroboksfrågan nu för första gången blivit utredd i hela sitt sammanhang, och likväl, när utskottet framlagt ett positivt yrkande, vill ecklesiastikministern icke vara med på detta. Jag måste ju säga för min del, att jag icke kan instämma i ecklesiastikministerns uttalande, att frågan är utredd i hela sitt sammanhang, ty såvitt jag kan förstå, har den sista kommittén mest koncentrerat sig på frågan om ett granskningsförfarande, men däremot på det hela taget lämnat åsido det som för mig framstår som det viktigaste, nämligen huru läroböckerna skola kunna göras billigare. Ty det är ju det, som vi åsyfta, det är det som vi vilja allesammans.

För min del skall jag därför, herr talman, be att få yrka på, att riksdagens andra kammare bifaller utskottets hemställan såväl i fråga om den rent positiva delen, d. v. s. att en granskning nu prövas i det avseendet, att en ny utredning kommer till stånd, vilken framför allt tar sikte just på ett förbilligande av läroböckerna.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag kommer tydligen i den situationen att kunna åberopa dels herr statsrådet, dels generaldirektören och chefen för skolöverstyrelsen, dels herr Sefve och dels herr Conrad Jonsson för ett yrkande om bifall till punkten b), men jag kanske får lov att säga några ord varför jag kan åberopa samtliga dessa fyra herrar till förmån för ett sådant yrkande. Beträffande herr statsrådet gav han en klar motivering, som herrarna själva hörde; beträffande herr Holmdahl påpekar jag, att han var till stor del väsentligen överens med herr statsrådet i fråga om den nya utredningens direktiv, och då undrar jag, om det icke är klokt, eftersom dessa direktiv innefatta en omprövning av skolöverstyrelsens omorganisation även på denna punkt, att vänta och se en liten smula.

Till herr Sefve vill jag bara ställa den frågan, om han möjligen kommit till klarhet enbart i egenskap av lärare, eller om han icke tilläventyrs också vunnit den större erfarenheten i egenskap av *både* lärare och läroboksförfattare.

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

Det är möjligt och mänskligt, om man tar en smula intryck av sina erfarenheter från båda hållen. Jag vill visst icke klandra honom för det.

Vad nu beträffar själva saken, så har ju t. o. m. herr Sefve sagt, att om det skall sättas in stötar på något håll skola de riktas in på helt annat håll. Varför då icke göra som reservanterna här tänkt sig, avslå första punkten, punkten a), och bifalla punkten b)? De av kammarens ledamöter, som hörde herr Conrad Jonssons anförande, torde alldeles säkert vara fullt på det klara med, att han för sin del är med på att man förfar på detta sätt.

Herr talman, jag tänkte redan från början att jag icke skulle upptaga tiden alltför länge, och jag vill därför sluta med att säga, att det blir liksom ett större fönster mot allmänheten, om frågan blir löst på det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit. Men eftersom det nu tyckes vara så att det är det som man är mest rädd för, skall jag för att vi må komma till ett positivt slut be att få yrka avslag på punkten a) och bifall till punkten b) i utskottets föreliggande hemställan.

Herr *Weijne* instämde häruti.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några ord i anledning av herr statsrådets yttrande. Herr statsrådet sade, att jag serverat kammaren en honungskaka. Jag måste säga, att han själv med detta yttrande avlade ett mästarprov i demagogisk sockerbagarkonst. Det fanns ju inte ett ord av sakligt bemötande av vad jag anförde, utan endast ett tillrättaliggande på det mest behagliga sätt, för att kammaren skulle gå på herr statsrådets avslagsyrkande. Det förekom också i ett annat parti av hans yttrande några dunkla insinuationer om farhågor för obehöriga inflytelser från vissa mäktiga förlagsintressen. Jag hoppas, herr talman, att jag icke behöver fatta denna del av ett yttrande från regeringsbanken på ett sätt, som det möjligen kunde fattas, ty då hade det varit på sin plats att inlägga en bestämd gensaga mot ett dylikt yttrande.

Men jag erinrar om att allt vad jag sakligt hade att anföra och som faktiskt visar, att utskottet har anslutit sig till de väsentligaste delarna av Kungl. Maj:ts förslag, det har jag icke fått något svar på. Jag erinrar om att utskottets förslag innehåller, att vi för första gången i detta land skola få genomförd en centralt lagd läroboksgranskning för våra folkskolor, och att det framför allt är folkskolans läroboksfråga, som intresserar kammaren. Jag erinrar om, att denna granskningsnämnd, som herr statsrådet nu håller så styvt på, skulle komma att bestå av, om jag ser på den sakkunniga sidan av densamma, en lärare för läroverken, en för kommunala mellanskolorna och real-skolorna och en för folkskolorna, och dessutom skulle adjungeras en ledamot av överstyrelsen. Alltså, då det gäller en bok för folkskolan, sitter i denna granskningsnämnd en folkskoleman och en representant för folkskoleavdelningen i skolöverstyrelsen. Behandlas frågan av skolöverstyrelsen, kan den tillgodogöra sig överstyrelsens samlade sakkunskap i läroboksfrågor på folkskolans område, som är att finna på folkskoleavdelningen. Jag frågar, ifall denna gransknings sista slutakt verkligen kommer att bli mera tryggad, om den förlägges till en nämnd, som har en enda folkskoleman, än om den förlägges till överstyrelsen, som har en stor avdelning för folkskoleväsendet, och där vi ha en hel rad av undervisningsråd med hela sin erfarenhet och sakkunskap förlagd till folkskolans område.

Herr talman, jag skall icke fördjupa mig i denna fråga längre. Ifall kammaren vill göra rent bord, må det vara kammarens och departementschefens ensak. Jag har bara velat framhålla här, att jag tycker att det är litet snöp-

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

ligt att efter så mycket och dyrbart utredningsarbete utan vidare göra rent bord på så lösa grunder, som här framförts. Jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Det utredningsarbete, som här utförts, har sannerligen icke varit förgäves, och det är icke bortkastat. Jag tror alldeles tvärtom. Jag finner mig böra nämna för herrarna, att folkskolans läroboksbestånd var fullständigt okänt för skolöverstyrelsen, innan jag tillsatte denna undersökning, och den hade kommit till sitt resultat. Ty för skolöverstyrelsen var endast läroverkens läroboksbestånd bekant, medan överstyrelsen med sin generaldirektör i spetsen svävade i komplett okunnighet om, ur vilka läroböcker den svenska folkskolans barn hämtade sina kunskaper. Detta är läget. Och då må man ursäktas mig, om jag, efter att hava kunnat konstatera, att skolöverstyrelsen under hela sitt bestånd icke känt något behov av att taga upp denna sak, utan att jag måste taga upp den, icke kunde vara alldeles övertygad om att entusiasmen skulle vara så stor, som den här plötsligt framstår för oss i dag, när man riktigt tigger och ber att få denna granskning i skolöverstyrelsen.

Då jag velat ha en särskild nämnd, har detta icke endast varit ur synpunkten av opartiskhet utan även med hänsyn till att detta är en prissättningsfråga. Skolöverstyrelsen är sammansatt för pedagogiska ändamål; den är icke sammansatt ur synpunkten att vara lämplig att avväga bokhandelspriserna, vilket är en ekonomisk fråga.

Jag vill också säga till herr Holmdahl, att han tillade mitt uttalande om ovidkommande intressen en nyans, som jag icke avsåg. Jag har aldrig menat, att i skolöverstyrelsen skulle sitta personer, som ha ovidkommande intressen. Vad jag menade, och vidhåller, är det, att när mellan ett stort bokförlag och framstående pedagoger knyts förbindelser, så vore ju de sistnämnda icke mer än människor, om de, när det gäller bedömandet av läroböckerna, icke skulle tänka också en smula på sig själva. Saken är ju den, om herrarna tänka efter, att vi äro angelägna att få framstående undervisningsråd. Men framstående undervisningsråd, som vunnit sina sporrar såsom pedagoger, ha också ofta vunnit sina sporrar som pedagogiska författare. Och däri ligger icke något fel, tvärtom. Jag är glad över att undervisningsråden både före och under sin anställning i skolöverstyrelsen syssla med pedagogiskt författarskap. Men för att icke sätta dem i en ställning, som kunde vara otrevlig, bör man icke förlägga en sådan här ömtålig uppgift just till skolöverstyrelsen. Därom kunna vi ha delade meningar, men på en punkt borde vi icke ha det, och det är den, att när Kungl. Maj:t nu har ställt skolöverstyrelsens arbetsuppgifter och arbetsområde under en ingående granskning, så vore det väl besynnerligt att föregripa denna på en så viktig punkt som just den ifrågavarande.

Jag vädjar till kammaren att gå på avslagsyrkandet. Jag tycker, att iveren att nu få igenom detta, när jag själv vill hava avslag på det, är ganska besynnerlig. Jag förstår den icke riktigt. Det är, som om herr Holmdahl nu ville pracka på mig en gåva, och han är förvånad och häpen över att jag icke tacksam tar emot den. Men jag fruktar danaerna, även då de komma med skänker, och utan att uttala mig om, vilka som i detta fall är danaerna, måste jag vidhålla, att kammaren skulle handla klokt ur alla synpunkter genom att gå på avslagslinjen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Holmdahl: Herr talman! Herr statsrådet slutade med att uttala sin förvåning över, om kammaren skulle vilja pracka på honom en gåva, som han

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

undanber sig. Det är verkligen ett ytterligt karakteristiskt och intressant uttalande från det nuvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Han uppfattar en sådan här fråga som en personlig fråga, som om det hade en så väsentlig betydelse, vem som lagt fram förslaget. Utskottet har liksom jag — det tillåter jag mig säga — försökt att helt och hållet behandla detta som en rent saklig fråga. Och alldeles oberoende av om statsrådet heter Engberg eller något annat, har jag bedömt denna fråga som en saklig fråga. Det är från saklig synpunkt, som jag finner det ganska meningslöst, att efter ett så dyrbart och långvarigt utredningsarbete — jag måste uttala min eloge till statsrådet Engberg för att han med sådan energi har bedrivit detta utredningsarbete — då det icke finns någon väsentlig differens mellan utskottets förslag och Kungl. Maj:ts, att då göra rent bord. Jag har icke hört några sakliga skäl — det enda skulle vara, att man vill slippa ifrån gemensam votering, och det kan jag förstå. Men frågan är dock av den omfattning och har så ofta berörts i riksdagen, i skrivelser och dylikt, att den synpunkten får väl ändå skjutas åt sidan.

Herr talman! Jag tigger verkligen icke och ber för att få läroboksgranskningen till skolöverstyrelsen. För min personliga del skulle jag gärna se en arbetsavlastning. Men jag anser för min del, att granskningen av läroböckerna är en central pedagogisk uppgift, som bör handläggas av den centrala skolmyndigheten. Och jag vill peka på, som jag redan tidigare gjort, att denna uppfattning delades av statsrådet Engberg, då han för några dagar sedan tillsatte denna utredning, som fått såsom huvuddirektiv att se till, att skolöverstyrelsen får mera tid och möjligheter att ägna sig åt sin centrala pedagogiska uppgift. Det är icke inkonsekvens på min sida, då jag säger, att det ligger mera i denna utrednings anda, att man icke tar ifrån skolöverstyrelsen en central pedagogisk uppgift, som den redan har.

Till sist, herr talman, kom herr statsrådet med en fullkomligt häpnadsväckande sak. Han sade, att folkskolans läroboksbestånd var fullkomligt okänt för skolöverstyrelsen, innan han trädde till. Jag undrar, om det fanns någon plats i detta land, där det fanns en mera ingående och intim kännedom om detta än på skolöverstyrelsens folkskoleavdelning. Förhållandet är nämligen det, att valet av folkskolans läroböcker enligt gällande instruktioner icke legat under överstyrelsen, utan, som herrarna veta, är det skoloräden i de olika skoldistrikten, som haft att avgöra denna fråga, och dessa ärenden ha därför aldrig kommit upp till skolöverstyrelsen. För några år sedan genomfördes av statsrådet en centralisering därigenom, att de 52 folkskolinspektörerna fingo övervakande och avgörande myndighet härvidlag. Men det är alldeles uppenbart, att skolöverstyrelsen under sådana förhållanden icke kunde taga sig för att göra en ytterst kostsam och ingående utredning om det faktiska läget i denna fråga. Det betyder icke, att icke överstyrelsens folkskolavdelning hade den mest samlade kunskap på detta område, som fanns, ty där sutto dock fyra å fem undervisningsråd, som under hela sitt liv sysslat med folkskolan, dels såsom folkskollärare, dels som överlärare och dels som folkskolinspektörer, och därför hava en mycket ingående översikt på detta område. Men denna grundliga kunskap om läroboksbeståndet i detalj kunde ingen människa i detta land ha, förrän den utredning verkstälts, som statsrådet satt igång. På den grund kan man emellertid icke säga, att skolöverstyrelsen saknade kunskap om läroboksbeståndet. Den bästa sakkunskapen torde ha förelegat där, och det torde komma att bli så, även om en ny granskningsnämnd tillkommer, helt enkelt därför, att i skolöverstyrelsen är samlad en rad av folkskolans män, som på grund av sina insatser på detta område blivit undervisningsråd.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Den föregående ärade talaren erkände ju själv, att skolöverstyrelsen icke kunde känna till läroboksbeståndet. Han erinrar sig nog själv, att när jag tog detta initiativ, var det min första önskan att få en förteckning från skolöverstyrelsen över de existerande läroböckerna. Det befanns då, att någon sådan förteckning hade icke skolöverstyrelsen; den hade endast en dylik beträffande läroverken. Jag vidhåller alltså till alla delar, att skolöverstyrelsen icke kunde ha och icke hade någon kännedom om folkskolans läroboksbestånd. Denna kännedom har den nu äntligen vunnit genom den av mig tillsatta utredningen.

För det andra undrar jag ändå, om icke herr Holmdahl roade sig med att denna vackra dag vara intelligent kapriciös, när han talade om att det här var något slags personlig gåva till mig, som jag avvisade och att jag uppfattade det så, som om det gällde mig personligen. Nej, visst icke, icke ett enda ögonblick. Utan vad det här gäller och vad jag sökt ge uttryck för, fastän herr Holmdahl icke fullt tycks hava fattat, vad jag menade, är, att här står jag som representant för regeringen och säger, att jag hellre tar avslag på punkt a) än bifall med det innehåll, som här ges åt den från herr Holmdahls och andras sida.

Jag vill även tillägga det, att när herr Holmdahl talade om att skolöverstyrelsen skall ha sin centrala uppgift i det pedagogiska, så har han alldeles rätt. Men herrarna torde lägga märke till, att här är det icke fråga om endast det pedagogiska. Det är också fråga om ekonomiska saker, om prissättning på böckerna. Jag skulle i ett enda ord vilja sammanfatta vad det gäller. Det gäller, att även få lekmannainflytandet på något sätt representerat, men det är avskuret i samma ögonblick, som utredningen reserveras uteslutande för pedagogerna. Det är sakläget.

Herr **Anderson** i Råstock: Då herr Holmdahl säger, att allt är förlorat, om vi nu avslå punkt a), så kan jag icke neka mig nöjet erinra herr Holmdahl om att han sagt, att just på den punkten är det icke något vidare att vinna, men att han biträtt den lika väl.

Jag sade i mitt förra anförande några ord om att det skulle bli liksom litet större fönster ut mot allmänheten om vi toge Kungl. Maj:ts förslag. Det ger mig anledning att här citera några ord ur vad svenska stadsförbundet i sitt yttrande sagt angående granskningens förläggande till skolöverstyrelsen. Det kan vara nyttigt att få detta till kammarens protokoll, föreställer jag mig. Det säger: »Men det torde också ligga i öppen dag, att en risk för allt för renodlat pedagogiska synpunkter vid granskningen då kunde föreligga. Det vore överstyrelsens plikt att tillse, att allt iakttoges, som vore till undervisningens fromma, och det vore därför fullt naturligt, om gallringen av överdrivet pedagogiska hänsyn bleve mindre effektiv ur ekonomiska synpunkter än önskligt vore. Den omständigheten att läroboksförfattarna befunne sig i största utsträckning bland undervisningens handhavare vid skolorna och i dessas ledning krävde också sitt beaktande. Ett förläggande av granskningen till en utomstående myndighet skulle sannolikt vara ägnat att göra den mera fri och obunden. Från pedagogisk synpunkt torde man hava anledning att opponera sig mot ett sådant förfaringssätt, endast om granskningsmyndigheten skulle sammansättas så, att sakkunskap på undervisningens område undanskötes. En sådan anmärkning syntes emellertid icke med fog kunna riktas mot det föreliggande förslaget. Snarare skulle man då vilja anmärka på, att 'allmänintresset' skulle företrädas enbart av ordföranden, medan övriga ledamöter och experter skulle mycket markant företräda undervisningsintresset.»

Ang. granskning av läroböcker. (Forts.)

Jag tror, att detta kan räcka för att motivera den syn på saken, som jag i allt väsentligt ansluter mig till.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Sefve**: Herr talman! Herr Anderson i Råstock riktade till mig en fråga, huruvida jag kommit till klarhet i fråga om textböckerna i främmande språk i egenskap av författare eller lärare. Jag trodde, att herr Anderson i Råstock kände till, att jag icke på något sätt är författare till kommentarer eller textböcker i främmande språk; mitt författarskap ligger på ett helt annat område. Jag är icke ens lärare i främmande språk. Alltså har jag kommit till denna inställning i frågan varken som lärare i dessa ämnen eller författare utan som rektor och provårsföreståndare. Det är på grund av mina erfarenheter i denna egenskap, som jag tvungits modifiera min tidigare uppfattning i frågan.

Såvitt jag förstår, äro vi för närvarande i den situationen, att ingen har yrkat bifall till den kungliga propositionen. Det finns sålunda endast två saker att välja emellan. Det ena är ett rent avslagsyrkande, som jag naturligtvis förstår, och det andra är ett yrkande om bifall till utskottets hemställan. Skillnaden mellan dessa yrkanden är, kan man säga, bara den, att i ena fallet gör riksdagen ett experiment, i andra fallet däremot gör riksdagen ingenting annat än begär en ny utredning. Denna utredning är naturligtvis mycket bra att få, i all synnerhet som jag anser att den utredning, som gjorts, i allt för liten grad har tagit hänsyn just till det, som vi åsyfta, d. v. s. förbilligande av läroböckerna, alltför litet tagit hänsyn till de ekonomiska faktorer, som därvidlag äro avgörande. Men trots det att jag sålunda har denna uppfattning, måste jag säga, att nog vore det bra, om vi under den tid, som återstår, till dess skolöverstyrelsen blivit omorganiserad, hunne samla erfarenhet på detta område. Låt oss alltså taga detta som ett försök! Antingen visar det sig, att det blir bra, åtminstone så bra, att det ytterligare kan förbättras, eller också visar det sig, att det icke är bra. I så fall får man vidtaga en annan anordning. För min del finner jag det icke vara annat än lyckligt i fall riksdagen gjorde någonting positivt i denna fråga och ej blott kastade den tillbaka till utredningskvarnen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner angående utskottets hemställan i mom. a), nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Persson i Falla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår statsutskottets hemställan i mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 153, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit utskottets hemställan i förevarande moment.

Vidare blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets i mom. b) gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avlöningsanslag till socialstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget statsutskottets utlåtande, nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1936/1937 till inrättande av en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse m. m.

*Ang. en
anstalt för
män, som
ådömts ung-
domsfängelse
m. m.*

I en den 28 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 129, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag, föreslagit riksdagen besluta

1:o) att för inrättande å den inom Östra Husby socken belägna delen av kronoegendomen Skenäs kungsgård av en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse, för budgetåret 1936/1937 under utgifter för kapitalökning, statens allmänna fastighetsfond, anvisa ett reservationsanslag, att utgå av låne-medel, av 400,000 kronor;

2:o) att medgiva att den av domänstyrelsen utarrenderade, i Östra Husby socken belägna delen av Skenäs kungsgård jämte den i samband därmed liggande till kungsgården hörande skogsmarken finge den 14 mars 1938 överlåtas till fångvården med föreskrift att fångvården skulle inträda i de rättigheter och skyldigheter, som Kungl. Maj:t och kronan nämnda dag ägde till avträdande arrendatorn, och under iakttagande att statens domäners fond nedskreves med ett mot taxeringsvärdet svarande belopp.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) för inrättande å den inom Östra Husby socken belägna delen av kronoegendomen Skenäs kungsgård av en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse, för budgetåret 1936/1937 under utgifter för kapitalökning, statens allmänna fastighetsfond, anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor;

b) medgiva att den av domänstyrelsen utarrenderade, i Östra Husby socken belägna delen av Skenäs kungsgård jämte den i samband därmed liggande till kungsgården hörande skogsmarken finge den 14 mars 1938 överlåtas till fångvården med föreskrift att fångvården skulle inträda i de rättigheter och skyldigheter, som Kungl. Maj:t och kronan nämnda dag ägde till avträdande arrendatorn, och under iakttagande att statens domäners fond nedskreves med ett mot taxeringsvärdet svarande belopp.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Borell, Per J. Gustafsson, Alexander Nilsson, Bäckström, Strindlund, Svensson* i Grönvik, *Olofsson* i Digernäs, *Aronson* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall;

b) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om övervägande, huruvida icke för tillgodoseende av det platsbehov, som kunde uppkomma efter ikraftträdandet av lagen om ungdomsfängelse, borde kunna utnyttjas vid statens uppfostringsanstalt å Bona odisponerade utrymmen.

Ang. en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.)
Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Aronson: Herr talman! Det ärende, som här föreligger, är, som kammaren vet, uppkommet på grund av ett beslut, som fattades av förliedet års riksdag. Detta besluts innebörd var inrättande i vårt uppfostrings- och bestraffningssystem av en ny gren, som består däruti, att brottslingar av en viss svårighetsgrad i åldern 18—21 år skulle omhändertagas i för detta ändamål inrättade anstalter. I och med detta har också uppkommit frågan om anskaffande av anstalter för ifrågavarande ändamål. Regeringen har nu föreslagit och utskottsmajoriteten för sin del gått med på, att denna fråga skulle lösas på så sätt, att en dylik anstalt skulle uppföras vid en kronoegendom Skenäs i Östergötland för en kostnad av 400,000 kronor.

Utskottet har för att närmare studera dessa förhållanden avlagt besök dels vid uppfostringsanstalten Bona, där, som kammaren känner till, ungdom av viss brottslighetsgrad för närvarande är omhändertagen, dels även vid den omnämnda kronoegendomen Skenäs. Fråga har uppkommit, huruvida man icke vid den utgård av Bona, som benämnes Bockfall, skulle kunna åtminstone provisoriskt och försöksvis anordna detta ungdomsfängelse. Reservanterna, som finnas antecknade på sidan 13 i förevarande utskottsutlåtande, ha för sin del kommit till den uppfattningen, att vi för närvarande kunde inskränka oss till att låta denna utgård av Bona, Bockfall, få bli den anstalt, där ifrågavarande klientel skulle omhändertagas.

Denna uppfattning grunda reservanterna framför allt på två skäl. Det ena är, att man ändå icke anser sig ha tillräcklig visshet om huru stort utrymmesbehov, som kan komma att uppstå i den nu projekterade anstalten, och att det sålunda är en viss svårighet, för att icke säga omöjlighet, att för närvarande få någon bestämd uppfattning om, huru stor denna anstalt bör tilltagas. Det andra skälet är, att alla tecken tyda på, att den underbelastning, som Bona för närvarande har, kommer att göra sig mer och mer gällande. Det överflöd på utrymme, som för närvarande existerar vid Bona, kommer således att bli allt större och större. Man har ganska stark anledning att räkna med en utveckling i denna lyckliga riktning. Utgårdens vid Bona ligger på ett avstånd av flera kilometer från moderanstalten och borde därför mycket väl, åtminstone tills vidare, kunna tagas i anspråk för det ifrågavarande ändamålet. Detta har emellertid icke utskottet velat vara med om av den anledning, att utskottet anser, att de olika klientelen icke skulle komma att hållas tillräckligt åtskilda från varandra. Utskottet har ansett det vara av stor betydelse, att de två kategorierna, ungdomsbrottslingar under aderton år och ungdomsbrottslingar över aderton år, hållas skilda från varandra. Det måste medges, att med den lösning, som här av reservanterna ifrågasatts, blir behovet av klientelens åtskiljande icke fullt tillgodosett, men det blir i alla fall tillgodosett i ganska stor utsträckning, i det att denna utgård, som jag nämnde, ligger flera kilometer från moderanstalten. Vid utgårdens finns tillfälle till arbete i jordbruk, trädgårdsskötsel och skogsbruk. Alla de omhändertagna, som skola arbeta i dessa yrkesgrenar, har man möjlighet att hålla fullständigt skilda från det övriga klientelet. Ett fullständigt särskiljande skulle emellertid bli omöjligt beträffande den övriga yrkesutbildningen, då verkstäderna äro förlagda till moderanstalten och eleverna under sin utbildning måste vistas i samma rum. Reservanterna ha emellertid kommit till den uppfattningen, att man icke bör tillmäta denna lilla ofullständighet så stor betydelse, att man för den skull skulle avstå ifrån att göra det synnerligen värdefulla experiment, som reservanterna föreslagit.

Jag nämnde i början av mitt anförande, att man här rör sig med två synner-

Ang. en anstalt för män, som ådömts ungdomsfänelse m. m. (Forts.)
ligen betydelsefulla ovisshetsmoment. Man vet icke, hur stort anstaltsutrymme, som kommer att erfordras för detta klientel, och man vet icke, om utrymmet kommer att i alltmer och mer minskad omfattning tillvaratagas vid Bona. Skulle å Bona intagna unga män i åldern 18—21 år komma att överföras till den nya anstalten, var den nu kommer att bliva förlagd, så blir Bona ytterligare avfolkat. Vid Bona lär vara utrymme för cirka 200 elever, men för närvarande finnas där endast 128. Man kan tänka sig, att denna brist i utfyllning framdeles kommer att ännu mera göra sig gällande. Då är det verkligen svårt att förstå, varför man skulle avstå ifrån att göra detta experiment, som kan väntas medföra en besparing av omkring 400,000 kronor, naturligtvis minus de kostnader, som behövas för fullständigande av gården Bockfall vid Bona, så att den i framtiden kan tillgodose det behov, som här föreligger.

Jag ber de få, som nu äro närvarande i kammaren, lägga märke till att det är ingenting värre, som här ifrågasättes, än att man skulle göra detta experiment, som väl ändå icke kan anses vara av så vådlig art, att man bör avstå ifrån att göra det, då man har utsikt att därigenom kunna spara in flera hundrausen kronor. Frågan blir i koncentrerad form den, om man skall anse, att det är så ytterst betydelsefullt, att dessa två kategorier, som det här är fråga om, hållas absolut skilda från varandra, så att man för den skull icke kan våga göra det här ifrågasatta experimentet. Att ett absolut särskiljande av de olika kategorierna icke kan ha så stor betydelse, tror jag mig kunna giva ganska gott belägg för. Jag behöver endast hänvisa till det förhållandet, att vi till dags dato icke fullständigt genomfört det systemet och att ett sådant genomförande icke heller kommer att ske, innan den nya lagen träder i tillämpning. Under nuvarande förhållanden äro ju de olika klientelen sammanblandade med varandra. Man har knappast sett någon så oerhört betydelsefull olägenhet därav, att man för den skull har anledning avstå från att göra detta experiment.

Jag ber att få rekommendera dessa synpunkter till allvarligt begrundande. Jag kan knappast föreställa mig, att, om man kunde avvinna kammarledamöterna tillräcklig uppmärksamhet för denna sak, det skulle kunna undgås, att en betydande del av kammarens ledamöter komme att ansluta sig till reservanternas förslag. Man bör åtminstone tills vidare söka lösa frågan på detta sätt för att såmedelst få den erfarenhet, som kan bli behövlig, innan man går in för en definitiv lösning. Eljest skulle man kanske meningslöst komma att kasta ut flera hundrausen kronor.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Med herr Aronson förenade sig herr *Olsson* i Staxäng.

Herr Jansson: Herr talman! Jag tror icke, att det var den sista ärade talarens mening, att man skulle försöka bygga ut Bockfall. Reservanterna anse ju, att man under detta försök bör placera eleverna i redan befintliga förläggingslogement. Flera sådana tomma logement finnas ju vid Bona. Det är ju detta reservanterna i själva verket syfta på.

En nybyggnad på Bockfall tror jag litet var slagit ur hågen. Det har man nog icke tänkt så mycket på, sedan vi varit och sett, hur det verkligen förhåller sig på ort och ställe. Detta har jag velat nämna i anledning av herr Aronsons yttrande.

I själva sakfrågan ber jag endast få framhålla följande. Frågan har varit föremål för utredning under många år. Olika förslag ha förelagat. Man har dock aldrig kunnat komma fram till ett förslag, som varit realiserbart, utan alltför dryga kostnader. Därför blev ej byggnadsförslaget förelagt förra årets

Ang. en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.) riksdag, och Kungl. Maj:t vidtog förnyad prövning, huruvida icke saken skulle kunna ordnas på billigare sätt än genom att omedelbart bygga upp en fullständigt ny anstalt, tillräckligt stor för det tänkta behovet. Det förslag, som nu föreligger, går just i den riktningen. Man har tänkt sig att använda ett av de redan befintliga straffängelserna i närheten av Skenäs, som kunde vara lämpligt såsom upptagningsanstalt. Sedan skulle man till en början bygga ut en paviljong på Skenäs för visst antal av det klientel, som kunde anses böra komma i åtnjutande av en relativ frihet. Allt eftersom behovet ökades, skulle man undan för undan bygga, under användande av de intagnas arbetskraft. Så har det gått till på Svartsjö, och så har även Kungl. Maj:t tänkt sig att det skulle gå till på Skenäs. Jag tycker den idén är värd att uppmuntras och fullföljas.

Det har sagts, att eftersom man icke kunnat bestämma sig för vilket straffängelse, som skulle tagas i anspråk som moderhäkte, borde man icke våga sig på detta experiment. För min del har jag fått den uppfattningen, att detta i föreliggande ögonblick icke spelar någon som helst roll, ty det finns i närheten av Skenäs tre straffängelser, som lämpligen kunna användas såsom moderhäkten — två av dessa äro inte alls mycket belagda — intill dess att man löst frågan hur återfallsförbrytarna och de förminskat tillräkneliga skola förvaras. Av dessa två andra grupper av olyckliga människor förvaras de förminskat tillräkneliga i Norrköping och återfallsförbrytarna i Karlstad och Ystad. Fångvårdssakkunniga och andra, som intresserat sig för dessa ting, ha ansett, att åtgärder borde vidtagas för beredande av utrymme åt de två sistnämnda grupperna. Den frågan är ännu icke fullständigt klar, men genom ett bifall till det förslag, som nu föreligger, föregriper man icke på något sätt den frågans lösning.

Jag tycker, att de praktiska skäl, billighetsskäl och lämplighetsskäl ur uppfostringsynpunkt, som tala för det föreliggande förslaget, äro så starka, att jag icke ansett mig kunna gå emot detsamma, ehuru jag förra året ansåg det då tänkta förslaget vara alltför dyrbart.

Det är ytterligare en hel del att säga i denna punkt, men jag skall för min del inskränka mig till att med dessa ord bedja att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag är säker på att departementschefen kommer att utveckla frågan på ett mera lättförståeligt sätt än jag gjort, och jag skall därför icke upptaga tiden i onödan.

Herr Aronson: Herr talman! Jag skall icke upptaga tiden med något långt anförande. Jag förmådde tydligen i mitt förra anförande icke göra mig förstådd av herr Jansson, och jag nödgas därför taga till orda för att förklara mig närmare. Jag menar icke, att en utbyggnad av Bockfall omedelbart skulle företagas utan endast att, om denna anstalt skulle visa sig vara lämplig för det nu ifrågakvarande ändamålet, det skulle kunna komma ifråga att göra den utbyggnad, som vore behöflig för att de olika klientelen där skulle kunna förvaras fullständigt skilda från varandra. Herr Jansson fattade mitt anförande tydligen så som om jag menat, att en utbyggnad omedelbart skulle ske, men det har icke varit min och efter vad jag tror, icke heller övriga reservanternas mening.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga några få ord.

Som första synpunkt vill jag framhålla, att skiljelinjen här går mellan dem, som vilja försöka individualisera behandlingen av de unga brottslingarna och om möjligt försöka få dem in på bättre vägar, och dem, som icke tycka, att

Ang. en anstalt för män, som dömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.)
det är så noga, om vi blanda ihop skyddshemsklientelet med fångar. För egen del vill jag säga, att sedan jag varit med i Svartsjöstyrelsen i omkring tio år och i internerings- och sinnessjuknämnderna alltifrån deras tillkomst, har jag läst om många sorgliga levnadsöden och fått den bestämda uppfattningen, att många av dem, som blivit beständiga kunder på olika anstalter, skulle kunnat räddas åt samhället, om de i tid blivit omhändertagna på ett riktigt sätt.

Nu vill man här göra gällande, att Bona är ett skyddshem och att vi gärna kunna där placera de unga brottslingar, som dömas till ungdomsfängelse. I vintras reste jag och några stycken andra dit för att se, hur det såg ut. Jag vill här bara konstatera, att, när vi vände oss till föreståndaren på Bona och frågade honom, hur han skulle kunna organisera arbetet så att det icke bleve någon sammanblandning mellan de olika slagen av elever, så gick han alldeles bet. Han kunde icke klara upp den saken. Det var ganska naturligt, att han icke kunde göra det. Det arbete, som åtminstone sommartid huvudsakligen står till buds på Bona, är jordbruksarbete, och i verkstäderna saknas lokaler för särskiljande av de olika kategorierna. Det var icke så underligt, att han gick bet på att förklara, hur det skulle kunna gå till.

Det är visserligen sant, att, som herr Aronson sade, Bockfall ligger flera kilometer ifrån Bona, men ägorna gränsa till varandra och såväl jordbruket som verkstäderna måste, om icke kostnaderna skola bliva alltför orimliga, ledas centralt. Det finns icke en av medlemmarna i den delegation, som var där ute i vårvintras, som är beredd att tillstyrka det av reservanterna föreslagna arrangemanget. Alla på detta område sakkunniga — själv representerar jag givetvis icke sakkunskapen på något sätt, jag har dock fått någon liten erfarenhet genom mitt arbete på detta område — äro absolut eniga om att skall det gå att hjälpa människor, som kommit på sned, så skall det ske i ungdomsåren. Sedan de blivit gamla, är det fullkomligt lönlöst.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken Wellin: Herr talman! Då jag förra året var i tillfälle att inom första lagutskottet följa behandlingen av frågan om inrättande av ungdomsfängelser, må det kanske tillåtas mig att säga några ord i nu föreliggande fråga.

Såsom ärendet lagts upp från statsutskottets sida har här skilts på kvinnliga och manliga ungdomar i fråga om placeringen inom ungdomsfängelse. Den kvinnliga ungdomen skulle placeras vid någon redan förefintlig anstalt, men för den manliga ungdomen skulle upprättas en särskild anstalt. Enligt min uppfattning — måhända tar jag fel — har man här principiellt föreslagit denna olikhet därför, att man räknat med att ett större antal manlig än kvinnlig ungdom skulle komma att bliva hänvisad till ungdomsfängelse. Det är ju ett skäl, som man kan böja sig för. Jag förstår fullkomligt och respekterar de sparsamhetssynpunkter, som kommit fram från reservanternas sida. Det är klart, att det medför stor kostnad att inrätta en särskild anstalt. Att för den manliga ungdomen såväl som för den kvinnliga begagna redan förefintliga anstalter, vilka för relativt låg kostnad kunna förändras så att de bliva lämpliga för sitt nya ändamål, kan ju sägas vara tacknämligt. Det är något, som kan vara svårt att motsätta sig, men däremot måste man göra gällande, att det här är fråga om att införa en *helt ny typ av behandling av den vilsekomna manliga ungdomen*. Då är det fråga om man kan vinna de erfarenheter, som vid ett första försök avses, därest man icke inrättar särskilda anstalter. Det har sagts, att de olika klientelen inom samma anstalt kunna hållas åtskilda, men det kommer nog att ställa sig ganska svårt i praktiken. Det må vara

Ang. en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.)
att man i vissa avseenden t. ex. i fråga om administration kan upprätthålla en viss skillnad, men det torde vara ganska svårt att — särskilt under fritiden — hålla ungdomarna åtskilda. Då jag måste komma till det resultatet, att man, om man på detta sätt sammanblandar dem, icke vinner det resultat, som man avsett att vinna genom inrättande av ungdomsfängelser, måste jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Höör: Herr talman! Reservanterna säga, att det finns god plats på Bona så att man kan förlägga även dessa ungdomsfångar där. Jag vill visst icke bestrida, att det finns många lediga platser på Bona. Men det är en sak, en annan sak är om man kan utnyttja detta platsutrymme för förläggning av detta nya klientel. Det är i det avseendet som utskottsmajoritetens och reservanternas ståndpunkter skilja sig åt. Man säger nu, att man icke skall blanda ihop de olika kategorierna, därför att de skola under olika ledning. Men även om man skulle kunna göra en sådan uppdelning, vilket jag för min del icke tror, så återstår ju dock den invändningen mot reservanternas förslag — och den invändningen är för mig det väsentliga — nämligen att om dessa ungdomsbrottslingar skola förläggas till Bona, så kommer denna anstalt att i fortsättningen få heta fängelse. Vilken betydelse detta kommer att få för de pojkar som skola skickas till Bona för skyddsuppfostran, förstår var och en. Då barnavårdsnämnder eller målsmän skicka sådana här minderåriga till Bona, kommer det bland allmänheten att heta, att barnen skickas icke till uppfostringsanstalten å Bona utan till ett fängelse. Den saken ber jag att få lägga herrarna på hjärtat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Henrikson**: Herr talman! Jag skall endast be att få yttra några ord i den föreliggande frågan.

Jag har under flerårig verksamhet bland ungdomen många gånger träffat på upprörande fall, där faktiskt den samhälleliga ungdomsvården burit skulden för att unga människor råkat i olycka. Denna ungdomsvård har under senare år med all rätt kritiserats på det kraftigaste. Det har ju också visat sig, att man med denna verksamhet icke nått några särskilt goda resultat. Jag skulle kunna anföra flera exempel på att man i den samhälleliga ungdomsvården fostrat »brottslingar», som det heter, i stället för att göra *sjuklingar* friska. Jag tror, att de initiativ till förbättringar, som härvidlag tagits och som resulterat dels i den vid 1935 års riksdag beslutade lagen om ungdomsfängelse och dels i den stora skyddshemsreform, som i år genomförts, för framtiden komma att bli av den allra största betydelse. Då gäller det emellertid helt naturligt att se till, att dessa reformer icke *förfuskas*, utan att de bringas till tillämpning på ett sätt som gör att resultatet blir det bästa möjliga. I all synnerhet får man då icke ge efter i fråga om de krav som ställas på en differentiering. Såväl justitieministern som socialministern ha ju nedlagt ett erkännansvärt arbete på att få till stånd en ordentlig uppdelning av vården av de unga, vilka råkat illa ut. Det förhåller sig nu så i de allra flesta fall, att detta klientel skulle få den bästa vården, om det kunde fördelas och vårdas på sätt som i varje särskilt fall erfordras. Någon uppmjukning i här ifrågavarande avseende får därför icke ske. För egen del anser jag, att en dylik uppmjukning skulle komma till stånd, därest riksdagen nu antog den reservation som är fogad vid utskottsutlåtandet. Av den anledningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tror, att snålheten skulle komma att bedraga visheten, om man här skulle bifalla reservationen.

Ang. en anstalt för män, som dömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.)

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag kan ju förstå, att det icke lönar sig att ta upp någon egentlig strid i den här frågan. Jag vet nämligen av egen erfarenhet, att det i slutet av riksdagen, då ärendena trängas på föredragningslistan, aldrig brukar lyckas att få kamrarna att gå ifrån ett förslag, som en utskottsmajoritet stannat för.

Jag begärde ordet, herr talman, närmast för att ge en litet fylligare motive-ring för min ståndpunkt sådan den är angiven i reservationen. Vi ha oss ju bekant, att lagen om ungdomsfängelse icke kan träda i tillämpning förrän man anskaffat erforderliga platser för dem som dömts till ungdomsfängelse. I över ett års tid skulle jag tro att förlägningsfrågan varit under diskussion. I föl ifrågasatte man, huruvida icke det beslutade ungdomsfängelset skulle kunna byggas på Arnö i Mälaren. De planer som då voro uppe gingo ut på, att man skulle bygga en anstalt med 150 platser. Denna plan visade sig emellertid så pass dyr, att man icke ansåg sig kunna biträda detta förslag. Sedan dess ha olika förlägningsorter varit under omprövning, bland annat då den utgård till Bona, Bockfall, som herr Aronson i sitt anförande omnämnde. Denna förlägningsplats har icke kommit med i den slutliga diskussionen. I stället har man kört fram med Skenäs, och utskottsmajoriteten har för sin del också gått in för att denna gård skulle bebyggas för ändamålet. Då vi på avdelningen skulle ta ställning till förlägningsfrågan, ansågo vi, att det var nödvändigt att göra en resa till de ifrågasatta förlägningsorterna för att få en uppfattning om, vilken av dessa som kunde vara den lämpligaste, och om det icke skulle vara möjligt att ansluta detta ungdomsfängelse till uppfostringsanstalten å Bona. Under den resa som vi sålunda gjorde kom jag för egen del till den uppfattningen, att vi, som frågan låg till, än på en tid icke borde gå in för någon nybyggnad vare sig å Arnö eller vid Skenäs och ej heller å Bockfall, utan att vi borde se tiden an till dess denna lag hunnit träda i tillämpning, och att vi intill dess borde utnyttja det å Bona tillgängliga platsutrymmet.

Jag ber nu att till en början få påpeka, att det byggnadsprogram som upplagts i utskottsförslaget innebär, att vi skola bereda plats åt ett 30-tal sådana här ungdomsfångar vid Skenäs. Några verkstadsbyggnader finnas icke upptagna i detta kostnadsförslag. Därest denna anstalt skulle ordnas på sätt som enligt modern uppfattning anses önskvärt, skulle vi för framtiden ha att emotse mycket dryga utgifter utöver dem som äro upptagna i det föreliggande utskottsförslaget. Jämväl utskottsförslaget förefaller mig emellertid rätt dyrbart, eftersom detsamma går löst på 400,000 kronor, och detta i all synnerhet som enligt förslaget plats skulle beredas åt endast ett trettiotal ynglingar. Kostnaderna skulle sålunda belöpa sig till mer än 10,000 kronor per vårdplats, om jag nu får använda det uttryck, som herr Anderson i Råstock använde, ty det skall ju heta så. Varje vårdplats skulle sålunda ställa sig dyrare än en vårdplats å ett hospital eller en vårdplats på en hel del av våra sanatorier. Det är dessa rätt väsentliga kostnader, fröken Wellin, som vi nog också i detta sammanhang måste räkna med.

Här har nu gjorts en del invändningar mot den ståndpunkt jag intar, invändningar som jag nu, till en del åtminstone, vill försöka uppta till bemötande. Herr Jansson ställde sig avvisande till reservanternas förslag, så vitt jag förstär, huvudsakligen av det skälet att han ville använda anstalten å Bona till något annat än ungdomsfängelse eller uppfostringsanstalt. Ja, han lade ju här faktiskt upp ett helt nytt program, som gick ut på en viss omflyttning av det klientel, som nu befolkar våra fängvårdsanstalter. Jag må ju ge honom rätt uti, att Bona lämpar sig alldeles särskilt bra för det ändamål, vartill han tänkte sig att anstalten skulle kunna användas. Den frågan är emellertid än-

Ang. en anstalt för män, som dömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.)
nu icke knäckt. Då Bona i och för sig har visat sig vara ganska dyrbart och i sin drift blivit orimligt dyrt, eftersom man ju inte kan sänka antalet befattningshavare i samma mån som antalet där intagna sjunker, borde vi, synes det mig, intill dess det program, som herr Jansson här skisserade, blivit godkänt, kunna använda det utrymme som redan finns å Bona. Här göres nu emellertid gällande, att man å Bona icke kan undgå den där sammanblandningen. Jag vill i det avseendet till en början säga, att om man dragit de rätta konsekvenserna av denna sats om uppdelningen, så borde man givetvis ha kommit till det resultatet, att man krävt nybyggnader även för de kvinnor, som dömts till ungdomsfängelse. Det har emellertid varken Kungl. Maj:t eller utskottsmajoriteten gjort. Man har sagt, att det är möjligt att man kan undgå sammanblandning, om man håller sig till enbart jordbruksarbete, men att detta skulle bli svårare, då det gäller att utnyttja tillgängligt verkstadsutrymme. Detta resonemang förstår jag, men jag ber att få erinra därom, att i det program som uppgjorts för utbyggande av Skenäs icke förelåg något äskande om anslag till byggande av verkstäder. Under sådana förhållanden har jag inbillat mig, att om man tills vidare — jag förutsätter nämligen, att verkstäder förr eller senare komma att uppföras — kan klara sig utan verkstäder på Skenäs utan skada för pojarna, så borde man, om nu denna sammanblandning är så skadlig, kunna klara sig utan verkstadsbyggnad även på Bona. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att man, vilket herr Anderson i Råstock mycket väl vet, redan nu har en viss uppdelning av det klientel, som finns på Bona.

En sak ha vi väl i vart fall fått lära av detta, och en sak som vi böra lägga på minnet, nämligen att vi, om man driver den här uppdelningsprincipen alltför långt, nog få lov att bygga en anstalt nära nog för varenda person som blir omhändertagen av fängvården eller på annat sätt. Vi kunna väl vara ense åtminstone därom, att man nu fått lära sig, att det hädanefter är riskabelt att bygga alltför stora anstalter.

Jag vill också i anledning av vad herr Andersson i Höör anförde erinra därom, att det icke är säkert — åtminstone enligt de uppgifter som jag under hand fått — att antalet tillgängliga platser å Bona kommer att ökas. Man har nämligen mer och mer kommit underfund om, att man skall, då man tar hand om ungdomen, akta sig för att låta den få denna så att säga anstaltstyp över sig. Därför är det också önskligt att denna ungdom så fort som möjligt får komma ut i, om jag så får säga, friheten, där den också kommer att bättre finna sig tillrätta, om den icke alltför länge fått vistas på en sådan här anstalt. Försökspermittering sker väl nu också i större utsträckning än tidigare, och hittilldags har den, enligt vad som sagts mig, slagit väl ut. Om nu detta är riktigt, vilket jag för min del anser, måste det väl ha till följd, att platsbehovet minskar än ytterligare, och att antalet lediga platser ökas. Jag kan icke finna annat än att man bör kunna godtaga reservationen, särskilt som de risker som skulle kunna uppstå för detta klientel, vare sig det är fråga om Bonapojkar eller pojkar som dömts till ungdomsfängelse, äro överdrivna.

Till fröken Wellin, som framhöll, att hon respekterar sparsamhetssträvandena, och att hon själv vill vara med om att driva sparsamhetspolitik, vill jag säga, att vi som gå på sparsamhetslinjen skulle vara ytterst tacksamma, om vi någon gång kunde få fröken Wellin att gå på vår sida och hjälpa till i våra sparsamhetssträvanden. Jag kan icke finna, att det är rimligt att vi skola gå in för ett nybyggnadsprogram, när vi ha stora anstalter, som ligga halvbelagda. Vi borde väl i stället i första hand undersöka, om det icke är möjligt att utan större olägenhet använda det stora platsutrymme som redan finns. Det är av den anledningen jag ansett, att man tills vidare och till dess man

Ang. en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.)
fått en klarare uppfattning om det överflyttningsprogram som herr Jansson talade om och en bättre erfarenhet om huruvida riskerna verkligen äro så stora som man här gör gällande, kan göra detta ungdomsfängelse till en avdelning av uppfostringsanstalten å Bona i där för ändamålet tillgängligt utrymme.
Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Fröken **Wellin**, som nu för kort gemäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag skall bara be att få säga till herr Strindlund med anledning av hans yttrande att det skulle vara roligt om jag någon gång kunde vara med på hans sida i sparsamhetssträvandena, att jag nog icke svikit i det avseendet tidigare och att jag icke heller så här i sista stund vill svika sparsamhetssträvandena. Jag måste emellertid säga, att om man har godtagit en princip, så skall man fullfölja den och vara konsekvent. Det är ur den synpunkten jag i detta fall icke kan följa sparsamhetsvännerna, låt vara att jag respekterar deras motiv.

Härpå yttrade:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Då jag i utskottet icke hör till den avdelning som detaljbehandlat detta ärende, kom jag att vid dess behandling i utskottet ställa mig mycket tveksam.

De sparsamhetssynpunkter som både herr Aronson och herr Strindlund här framfört är jag för min del i allmänhet mycket känslig för. Då emellertid under utskottsbehandlingen gång de båda sidornas skäl framfördes mot varandra, blev jag mer och mer övertygad om, att den väg reservationen väljer är en ur olika synpunkter mycket vansklig väg. Vi böra väl vara överens därom, att den lag, som i fjol genomfördes angående ungdomsfängelse, också skall tillämpas. Jag tror emellertid, att det är mycket osäkert, om denna lag kan träda i tillämpning, i vart fall icke på avsett sätt, om reservationen skulle gå igenom. En större eller mindre sammanblandning mellan unga fångar och tvångsuppfostrade ynglingar måste nämligen komma till stånd, därest man förlägger detta ungdomsfängelse till Bona.

Jag är för egen del icke säker på, att den linje, som herr Strindlund här talat för, verkligen kommer att medföra någon besparing i statens utgifter. Jag är tvärtom övertygad om, att det hela ganska snart måste ordnas på ett annat sätt än herr Strindlund föreslagit. Vi kunna icke, om vi skola göra verklighet av den vid föregående års riksdag beslutade lagstiftningen på detta område, ha ungdomsbrottslingarna och de unga tvångsuppfostrande pojkarne förlagda på samma ställe. Man måste härvidlag gå in för en åtskillnad de olika grupperna emellan. Om man nu för att göra detta s. k. experiment nödgas företa rätt så vidlyftiga byggnadsarbeten å Bona eller vid gården Bockfall, och om experimenten sedan som troligt är icke bli lyckade, så är detta arbete, så vitt jag förstår, tämligen bortkastat eller till ingen nytta. Skall man däremot utan vidare förlägga ungdomsfångarna vid Bona, förefaller det mig som om man icke kan föra 1935 års lag om ungdomsfängelse ut i verkligheten. Detta gör att jag, när jag övervägt de skäl som från olika sidor framförts, nödgats ställa mig på utskottets linje, och jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets förslag.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Björck* i Kristianstad.

Herr **Jansson**: Herr talman! Det är kanske onödigt att säga mer i denna sak. Men då här talats om det stora antalet lediga platser å Bona, vill jag

Ang. en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.)
för min del säga, att denna omständighet kanske delvis åtminstone har sin grund i att pojkar på vissa tider äro utackorderade hos en arbetsgivare, till exempel en jordbrukare, men fortfarande äro inskrivna på Bona. Om en på detta sätt utskrivna pojke icke lämpligen kan användas i detta mera öppna arbete, måste han tas in igen. Det är detta som gör, att det är mycket svårt att beräkna det antal platser, som för var dag kunna vara belagda. Detta är en sak som man i detta sammanhang måste ta i betraktande.

Jag begärde emellertid, herr talman, ordet närmast därför att jag fått mot-taga förebråelser ifrån en hel del håll därför att jag icke anlagt tillräckligt humana synpunkter på den här frågan utan att jag lagt för mycket vikt vid de ekonomiska synpunkterna. Jag erkänner gärna, att jag vid förra årets riksdag hyste den meningen, att de kostnader som det då var fråga om voro alltför stora. Jag vill emellertid framhålla, att jag, sedan jag nu undersökt detta spörsmål, kommit till den uppfattningen, att det förslag som nu föreligger anvisar det sätt, på vilket man billigast kan skaffa platser åt dem, som komma att dömas till ungdomsfängelse. Jag skulle även vilja säga, att ett biträdande av reservanternas förslag, vilket enligt reservanternas mening skulle bli billigare än utskottets, kan ställa sig dyrt nog. Jag är för min del av den bestämda uppfattningen, att det vore så att säga att kasta de pengar i sjön, som man skulle använda för detta experiment. Låt vara att det härvidlag kanske icke rör sig om så stora summor, herr Strindlund, men det är dock i vart fall fråga om något tusental kronor, som man på detta sätt skulle göra av med utan någon som helst verklig nytta. Är man överens om att ha en lämplig anstalt, bör man bifalla det förslag, som nu föreligger. En utveckling kan sedermera ske i den mån finanserna tillåta det. Jag tror, att detta förslag kan tillfredsställa även dem, som på dessa ting anlägga mera humana synpunkter än utskottet brukar anlägga. — Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Olsson** i Rimforså: Herr talman! Mina herrar! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma med vad som uttalats av herr Jansson. Jag vill dock säga, att jag finner tanken på ett sammanförande av de här båda anstalterna till Bona vara ganska misslyckad. Åtminstone med den uppfattning jag fick, då vi i fjol besökte Bona, har jag svårt att tänka mig hur något sådant lämpligen skall kunna ordnas. Det är ju så, att de elever på Bona, som nu finnas där, d. v. s. skyddshemmets elever — i viss mån är ju så även fallet med dem, som skola till ungdomsfängelset — skola leva ett liv i viss frihet. Jag tror, att det många gånger kommer att ställa sig vanskligt att ordna det så, som man vill ha det ordnat.

Vid en försiktig uppläggning av frågan om tillskapande av dessa ungdomsfängelser böra icke de ekonomiska konsekvenserna avskräcka oss från att följa planen. Den tanke, som framfördes, då riksdagen fattade beslut i fjol med avseende å fostran av dessa unga, som kommit på sned, var ju att denna fostran skulle hjälpa dem att komma in på bättre banor i livet. Jag skulle beklaga, om denna tanke skulle på något sätt förfuskas, och jag fruktar att så skulle bli fallet vid bifall till reservationen. Jag ber därför att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Såsom herrarna torde erinra sig, var det förra året en ganska skarp strid inom lagutskottet och kamrarna, huru man skulle förfara beträffande den brottsliga ungdomen. Det ena förslaget innebar, att man skulle behandla samtliga från

Ang. en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.)

15-årsåldern upp i 20-årsåldern på samma sätt, enligt det redan i svensk lag befintliga tvångsuppfostringsinstitutet. Det andra förslaget, som innehölls i den kungl. propositionen, avsåg att dela upp dessa ungdomar i 2 grupper, en yngre i åldern 15 till och med 17 år, för vilka tvångsuppfostran fortfarande skulle kunna ådömas i stället för straff, och en äldre grupp i åldern 18 till och med 20 år, för vilka ungdomsfängelse skulle kunna utgöra samhällets reaktionsform mot brottet. Kungl. Maj:ts förslag segrade, och det innebar att samhället beträffande unga förbrytare, som uppnått den kriminella myndighetsåldern 18 år, alltid skulle reagera med ett verkligt straff; domstolarna skulle under givna förutsättningar kunna ådöma dem ungdomsfängelse, medan de yngre vilsekomna ungdomarna, som begått något som i lagen betecknas såsom brott, skulle av domstolarna i stället för straff kunna ådömas tvångsuppfostran. Detta särhållande av båda grupperna av unga förbrytare blev godkänt av förra årets riksdag. I planen ingick självklart, att dessa grupper som regel skulle behandlas på olika anstalter. Detta har redan framhållits av talesmän från statsutskottet, både av fröken Wellin och nu senast av herr Olsson i Rimforsa. Även andra ha betonat, vilken prejudicerande betydelse för detta års beslut förra årets ståndpunktstagande i lagstiftningsfrågan måste ha.

I praktiskt avseende förhåller det sig nu så, att de pojkar som dömas till tvångsuppfostran komma till Bona. De som äro mellan 15 och 17 år stå där under särskild styrelse, som sorterar direkt under justitiedepartementet. De som dömas till ungdomsfängelse och tas in på den anstalt, som Kungl. Maj:tt nu föreslagit skola uppföras, sortera däremot under fångvårdsstyrelsen. Hur skulle det, mina herrar, bli i praktiken, om man i en logementsbyggnad på Bona stoppade in ett antal unga brottslingar, som dömts till ungdomsfängelse och som lyda under annan uppsiktsmyndighet än de andra, som äro intagna på Bonaanstalten. Jag förstår icke, hur det praktiskt skulle gå att ordna den saken. Jag har emellertid själv tidigare ur sparsamhetssynpunkt varit frestad av ett uppslag som framförts, nämligen att man i närheten av Bona, på andra sidan sjön, på ett ställe som heter Bockfall skulle uppföra en ny anstalt. På så sätt skulle man uppnå en viss förbindelse mellan dessa olika behandlingsformer av brottslig ungdom och kunna utnyttja vissa gemensamma anordningar och därigenom åstadkomma en viss besparing. En sådan anordning skulle icke behöva medföra så avsevärda olägenheter. Det är emellertid ett helt annat förslag, som nu föreligger här.

Den förste ärade talaren gjorde sig skyldig till ett misstag, när han talade om, att det nu skulle vara fråga om en förläggning till Bockfall. Så är icke alls förhållandet. Reservanterna föreslå, att man för dem, som dömts till ungdomsfängelse, skall begagna en redan existerande logementsbyggnad, som ligger inne bland de andra byggnaderna vid Bonaanstalten. Att uppföra nya bostadslägenheter å egendomen Bockfall blir icke alls billigare, skulle jag tro, än att bygga på Skenäs, såsom föreslagits i propositionen. En besparing i kostnaderna på 100,000-tals kronor härvidlag, något som herr Aronson antog att man skulle ernå, är naturligtvis utesluten.

Nu är det sant att Bonaanstalten är i största laget. Antalet elever, som skickas dit, har sjunkit, och man kan mycket väl förstå dem, som ifrågasätta, huruvida man icke på denna grund av sparsamhetsskäl borde under några år pröva sig fram genom att undersöka, om man icke kunde använda Bonaanstalten tills man vunnit något ökad erfarenhet om exempelvis hur många som verkligen komma att bli dömda till ungdomsfängelse. Jag vill nämna, att en undersökning har verkställts om icke Bonaanstaltens utrymme skulle kunna på lämpligt sätt komma till användning i fångvårdens tjänst. Själv anser

Ang. en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.) jag, att det skulle vara lyckligt, om även uppfostringsanstalten kunde flyttas ut från denna stora förläggning och förläggas i annan miljö och i byggnader uppförda särskilt för detta ändamål. Inom fångvården föreligger en ganska stor myckenhet av krav på bättre utrymmen och nya lokaler. Det är icke fråga om annat än att, närhelst uppfostringsanstalten flyttar från Bona, detta utrymme kommer fångvården utmärkt väl till pass för annat ändamål. De byggnadsplaner, som varit under övervägande, äro i år framlagda i en proposition angående fångvården och där hava alltså riksdagens ledamöter kunnat inhämta kunskap om de tankar, som varit uppe.

Nu säger herr Strindlund, att det kan vara skäl att vänta, ty man vet ju icke hur många platser som behövas. Förra året var fråga uppe om att anlägga en anstalt på Arnö för icke mindre än 150 personer. Nu vill man börja bygga för 30 personer. Jag vill nämna att det förslag, som var uppe förra året, aldrig vunnit Kungl. Maj:ts godkännande. Jag har från första början reagerat däremot på alldeles samma skäl som herr Strindlund. Man bör icke slå på stort och inrätta en så stor anstalt, innan man har erfarenhet av i vilken utsträckning den kommer att begagnas.

Herr Strindlund framhöll, att Kungl. Maj:ts förslag innebär mycket dryga kostnader, och han hade räknat ut, att varje vårdplats skulle gå till 10,000 kronor. Häremot vill jag erinra att i kostnaderna ingå åtskilliga gemensamma kostnader för anordningar, som skola bli användbara även för den utbyggda anstalten, såsom kostnader för köksutrymmen, personalen o. s. v. I propositionen står det bland annat att beträffande posterna värme-, vatten- och avloppsledning samt övriga sanitära installationer, elektriska installationer och kraftledning torde böra framhållas, att huvudavloppsledningen samt kraftledningen ansetts böra redan från början så dimensioneras, att de förslå även vid vidare utbyggnad av anstalten. Det är alltså icke fullt riktigt att dela upp det nu begärda anslaget på det lilla antal intagna, som man från början räknar med.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre med detta, men jag vill gärna anföra en synpunkt, som jag icke hört framhållas i dag, men som på ett mycket övertygande sätt framhölls i första kammaren av en gammal erfaren häradshövding. Han talade om att det inom domstolarna tidigare rått ett ganska stort misstroende mot tvångsuppfostringsanstalterna. Man har haft den uppfattningen att en ung pojke, som icke är fördärvad förut, blir fördärvad, när han kommer till en dylik anstalt. Det är klart, att jag i princip delar herr Strindlunds uppfattning, att en sådan anstaltsvård ingalunda är eftersträvansvärd. När det gäller kriminell ungdom, böra strävandena i allra största möjliga utsträckning i stället gå ut på individuell behandling genom utackordering och utplacering av vederbörande på olika arbetsplatser. Såsom sista resurs måste man emellertid räkna med anstaltsvård. Men då säger denna häradshövding: vi ha hyst misstroende mot Bonaanstalten, men det har blivit bättre förhållanden där på senare tid. Vi känna oss övertygade om att tvångsuppfostringsinstitutet är användbart och lämpligt i många fall, men skulle så vara, att riksdagen tog sig för att till Bonaanstalten skicka förbrytare i ålderna mellan 18 och 20 år, vilka förbrytare, såsom fullmyndiga enligt strafflagen, äro dömda till straff, då kommer vårt misstroende till anstalten att växa, och då får man se, huruvida icke domstolarna i fortsättningen komma att reagera så, att de i så liten utsträckning som möjligt begagna sig av Bonaanstalten. Jag anser denna synpunkt synnerligen viktig, och den bekräftar utgångspunkten för hela lagstiftningen, att det är angeläget att hålla dessa åldersgrupper isär från varandra. Det är därför min varma förhoppning, att andra kammaren i år skall vidhålla sin ståndpunkt från förra året och bi-

Ang. en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse m. m. (Forts.)
falla Kungl. Maj:ts proposition, som går ut på den första verkställighetsätgärden av förra årets riksdagsbeslut.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Aronson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition unplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 155, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter föredrogs sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts propositioner nr 241 med förslag till lag om domkapitel m. m. samt nr 242 angående ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande m. m. framställda förslag om anslag till domkapitlens verksamhet m. m.; och biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 11.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. folk-
och småskole-
seminariernas
organisation
m. m.*

Uti en den 21 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 100, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, för riksdagen framlagt förslag angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 322 av herr *Norman*;

nr 330 av herr *Anders Andersson m. fl.*;

nr 331 av herr *Sandén*;

nr 348 av herr *Sjödahl*;

nr 349 av herr *Bergman*;

nr 350 av herrar *Englund* och *Bjurström*;

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

nr 351 av herrar *Bergman* och *Rahmn*;

nr 352 och 353 av herr andre vice talmannen *Nilsson m. fl.*; och

nr 354 och 355 av herrar *Pauli* och *Wagnsson*; samt

inom andra kammaren:

nr 664 av herr *Gustafson* i *Kasenberg m. fl.*;

nr 669 av herr förste vice talmannen *Magnusson m. fl.*;

nr 670 av herr *Anderson* i *Norrköping*;

nr 688 av herr *Johnsson* i *Kalmar m. fl.*;

nr 689 av herr *Ericsson* i *Sörsjön m. fl.*;

nr 690 av herr *Andersson* i *Ovanmyra*; och

nr 691 av herr *Holmdahl*.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition ävensom de i ämnet väckta motionerna —

A. Besluta följande organisation av folk- och småskoleseminarierna, att träda i successiv tillämpning från och med läsåret 1936—1937:

1. a. Folkskoleseminarierna skola vara till antalet tio, därav sex skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och fyra såsom enkelseminarier, varav två tillsvidade.

b. Av dubbelseminarierna skola

fem innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare studentkurs, (4 + 2), och

ett innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare avsedd för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor, (4 + särskild kurs).

Ettvart av enkelseminarierna skall innefatta en 4-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Umeå, Falun, Uppsala, Linköping, Göteborg och Lund. Av dessa seminarier skall seminariet i Falun vara av formen 4 + särskild kurs.

Enkelseminarierna skola förläggas till Luleå, Stockholm, Kalmar och Karlstad.

d. Seminarier i Uppsala, Linköping och Karlstad skola vara avsedda för manliga elever, seminarier i Falun, Stockholm och Kalmar för kvinnliga elever och ettvart av de återstående seminarier för manliga och kvinnliga elever.

2. a. Småskoleseminarierna skola vara till antalet sju, därav tre skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och tills vidare fyra såsom enkelseminarier.

b. Ettvart av dubbelseminarierna skall innefatta två 2-åriga linjer (2 + 2).

Av enkelseminarierna skola två innefatta, vardera, en 3-årig linje, och två, vardera, en 2-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Strängnäs, Skara och Landskrona.

Enkelseminarierna skola förläggas till Haparanda, Lycksele, Härnösand och Växjö. Av dessa skola de båda förstnämnda seminarier vara 3-åriga.

3. I följd härav skall folkskoleseminariet i Växjö samt småskoleseminarierna i Linköping och Falun nedläggas, det förra successivt från och med läsåret 1936—1937 och de båda senare med utgången av läsåret 1935—1936;

B. Medgiva, att de fastigheter, i vilka de nuvarande småskoleseminarierna i Linköping och Falun vore inrymda, finge efter nedläggandet av dessa seminarier utan vederlag återgå till Östergötlands läns landsting, respektive Kopparbergs läns landsting;

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

C. Medgiva att — därest sådan innehavare av ordinarie lärarbefattning i teckning, musik, gymnastik, manlig slöjd, kvinnlig slöjd (inklusive lärarinna i kvinnlig slöjd vid manligt seminariums övningsskola) och hushållsgöromål vid folkskoleseminarium, som erhållit dylik anställning före den 1 juli 1935, under tiden från och med läsåret 1936—1937 intill dess att vederbörande avginge från ifrågakvarande befattning, komme att erhålla mindre omfattande tjänstgöring än som motsvarade ett medeltal, beräknat på sätt i statsrådsprotokollet angivits — han finge under varje läsår, sedan det på befattningen kommande antalet lärartimmar fastställts, äga åtnjuta ett personligt lönetillägg, motsvarande två tredjedelar av skillnaden mellan den avlöning, som han skulle hava uppburit, om för tjänsten varit bestämd en tjänstgöring av den omfattning, som skulle motsvara ovannämnda medeltal, och den, som han uppbure för sin faktiska tjänstgöring under året, tillfällig löneförbättring däri inräknad;

D. Medgiva, att hyresbidrag finge utgå till kvinnlig lektor vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg enligt samma grunder som för manlig lektor vid samma seminarier;

E. Godkänna i punkten intagen avlöningsstat för folkskoleseminarierna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1936/1937;

F. Till Folkskoleseminarier: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,640,300 kronor;

G. Till Folkskoleseminarier: Omkostnader för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 287,000 kronor;

H. Till Folkskoleseminarier: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 75,500 kronor;

I. Till Folkskoleseminarier: Stipendier för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 107,700 kronor;

J. Godkänna i punkten intagen avlöningsstat för småskoleseminarierna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1936/1937;

K. Till Småskoleseminarier: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 278,800 kronor;

L. Till Småskoleseminarier: Omkostnader för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 66,000 kronor;

M. Till Småskoleseminarier: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 11,700 kronor;

N. Till Småskoleseminarier: Stipendier för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 19,500 kronor;

O. Till Småskoleseminarier: Anordnande av fortbildningskurser för småskollärarynnor för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 5,000 kronor;

P. Till Bidrag till avlöning åt vissa på indragningsstat hos landsting uppförda seminiarielärare m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 110,000 kronor;

Q. Medgiva, att icke-ordinarie ämneslärarinnan vid småskoleseminariet i Strängnäs Sigrid Degerman finge, på sätt för budgetåret 1935/1936 ägt rum, jämväl under budgetåret 1936/1937 bibehållas vid de avlöningsförmåner, hon ägt uppbära under läsåret 1934—1935;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande, under beaktande av vad utskottet i utlåtandet anför, av närmare utredning om kostnaderna för en vid höjning av kompetensen för ämneslärarna vid småskoleseminarierna erforderlig lönereglering jämte i samband med en dylik stående frågor, ävensom om framläggande, om möjligt till 1937 års riksdag, av ett på en dylik utredning grundat förslag;

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

III. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande för 1937 års riksdag av förslag i fråga om personligt lönetillägg åt lärare i trädgårdsskötsel vid sådant folkskoleseminarium, som från dubbelseminarium ombildades till enkelseminarium;

IV. att de i ämnet väckta motionerna måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under I—III hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

1. beträffande inträdesfordringarna till den 4-åriga linjen av herrar *Bergqvist, Oscar Olsson, Asplund, Borell* och *Holmdahl*, vilka ansett, att av utskottet härutinnan gjort uttalande bort i stället hava i reservationen angiven lydelse;

2. beträffande fördelningen av examinationsavdelningarna mellan folkskoleseminarielinjer av olika slag av herrar *Oscar Olsson, Asplund, Borell, Pauli* och *Holmdahl*;

3. beträffande folkskoleseminariernas förläggning m. m.:

a) av herrar *Andersson* i Höör, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Norling, Weijne* och *Persson* i Tidaholm, vilka ansett, att utskottets under I gjorda hemställan bort i nedan angivna delar hava följande lydelse:

A. Besluta följande organisation av folk- och småskoleseminarierna, att träda i successiv tillämpning från och med läsåret 1936—1937;

1. a. Folkskoleseminarierna skola vara till antalet nio, därav sju skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och två tills vidare såsom enkelseminarier.

b. Av dubbelseminarierna skola ett innefatta två 4-åriga linjer (4 + 4), fem innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare studentkurs, (4 + 2), och ett innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare avsedd för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor, (4 + särskild kurs).

Ettvart av enkelseminarierna skall innefatta en 4-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Umeå, Falun, Uppsala, Stockholm, Linköping, Göteborg och Lund. Av dessa seminarier skall seminariet i Umeå vara av formen 4 + 4 och seminariet i Falun av formen 4 + särskild kurs.

Enkelseminarierna skola förläggas till Luleå och Karlstad.

d. Seminarier i Uppsala, Linköping och Karlstad skola vara avsedda för manliga elever, seminarier i Falun och Stockholm för kvinnliga elever och ettvart av de återstående seminarier för manliga och kvinnliga elever.

2. a. Småskoleseminarierna skola — — — (sid. 76) — — — vara 3-åriga.

3. I följd härav skola folkskoleseminarierna i Växjö och Kalmar samt småskoleseminarierna i Linköping och Falun nedläggas, de båda förra successivt från och med läsåret 1936—1937 och de båda senare med utgången av läsåret 1935—1936;

B. Medgiva, att — — — samma seminarier.

E. Godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1936/1937;

F. Till Folkskoleseminarier: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,634,800 kronor;

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

- G. Till Folkskoleseminarier: Omkostnader — — — 287,000 kronor;
 H. Till Folkskoleseminarier: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 74,000 kronor;
 I. Till Folkskoleseminarier: Stipendier för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 105,000 kronor;
 J. Godkänna följande — — — läsåret 1934—1935;

b) av herrar *Pauli* och *Holmdahl*, vilka ansett, att utskottet bort besluta i enlighet med herr *Anderssons* i Höör m. fl. ovannämnda reservation med viss förändring;

c) av herrar *N. J. Martin Svensson*, *Per J. Gustafsson*, *Strindlund*, *Svensson* i Grönvik och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets under I gjorda hemställan bort i nedan angivna delar hava följande lydelse:

A. Besluta — — — läsåret 1936—1937;

1. a. Folkskoleseminarierna skola — — — två tillsvidare.

b. Av dubbelseminarierna — — — 4-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Umeå, Falun, Uppsala, Linköping, Göteborg och Lund. Av dessa seminarier skall seminariet i Falun vara av formen 4 + särskild kurs.

Enkelseminarierna skola förläggas till Luleå, Stockholm, Växjö och Karlstad.

d. Seminarier i Uppsala, Linköping, Växjö och Karlstad skola vara avsedda för manliga elever, seminarier i Falun, Stockholm och Göteborg för kvinnliga elever och ettvar av de återstående seminarier för manliga och kvinnliga elever.

2. a. Småskoleseminarierna skola — — — och Landskrona.

Enkelseminarierna skola förläggas till Haparanda, Lycksele och Härnösand samt till plats, varom beslut efter verkställd utredning skall fattas. Av dessa skola de båda förstnämnda seminarier vara 3-åriga.

3. I följd härav skall folkskoleseminariet i Kalmar samt småskoleseminarierna i Linköping och Falun nedläggas, det förra successivt från och med läsåret 1936—1937 och de båda senare med utgången av läsåret 1935—1936;

B. Medgiva, att — — — läsåret 1934—1935.

d) av herr *Oscar Olsson*.

4. beträffande inträdesfordringarna vid småskoleseminarierna av herrar *Bergqvist*, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Borell* och *Holmdahl*.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Persson* i Falla, som yttrade: Herr talman! Beträffande föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 150 hemställer jag, att utlåtandet föredrages punktvis och momentvis, så att först föredrages punkt I A mom. 1, vidare punkt I A mom. 2 och 3, därefter punkterna I B—Q var för sig och slutligen punkterna II—IV likaledes var för sig. Jag hemställer tillika att vid föredragningen av punkten I A mom. 1 överläggningen måtte få omfatta betänkandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

I enlighet härmed föredrogs nu *punkten I A mom. 1*; och anförde därvid:

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Mina damer och herrar! Detta utlåtande förefaller nog vara ganska trasigt och gör kanske på de ärade kammarledamöterna ett tämligen förvirrat intryck. Emellertid förhåller det sig så, att det i själva verket inte är så många meningsskiljaktigheter i fråga om det väsentliga, som det möjligen kan förefalla kammarens ledamöter. Man torde tvärt om kunna påstå, att utskottet i stort sett är ense om denna omorganisation.

Först och främst är utskottet ense därom, att omorganisationen bör ske redan nu. Därav följer att utskottet avvisar den motion, som yrkat på uppskov med ärendet. Det finns ingenting som kan motivera ett dröjsmål. Man vet redan nu att den seminarieorganisation som finns är för stor i förhållande till det föreliggande behovet, och man vet följaktligen att en inskränkning måste ske. Det finns ingenting att vinna på ett uppskov. Man kan nämligen för överskådlig tid framåt se vad man ungefärligen behöver i organisatoriskt avseende för att utbilda det erforderliga antalet lärare, och följaktligen kan riksdagen i det fallet skrida till beslut.

Vidare är utskottet ense om att studentkurserna, som förut varit 1-åriga, skola göras 2-åriga. Det finns inom utskottet också enighet därom att studentkurserna numera böra bli en fast beståndsdel i seminarieorganisationen, vilket de icke varit förut. Utskottet är ense med Kungl. Maj:t även i det fallet, att examinationsavdelningarna vid folkskoleseminarierna böra inskränkas till 16. Därom råder ingen meningsskiljaktighet. För övrigt är utskottet också enigt om att en övergång till samseminarier nu bör ske, om också icke över hela linjen. Dessutom föreligger det enighet om att en särkurs bör anordnas vid seminariet i Falun för sådana småskolläraryrinnor, som vilja gå två år för att utbilda sig till folkskolläraryrinnor, och till sist råder det enighet beträffande småskoleseminariernas lärare, eller närmare bestämt beträffande deras kompetens, som utskottet vill ha höjd.

De delade meningarna föreligga i fråga om inträdesprövningarna till de 4-åriga seminarierna. I likhet med Kungl. Maj:t vill flertalet i utskottet att det skall vara lika inträdesprov för alla sökande till de 4-åriga kurserna och att man inte skall ta någon hänsyn till skolbetyg, utan att alla skola ställas på lika fot, då de söka inträde, och provas på samma sätt. I fråga om antalet studentkurser råder det också delade meningar. Inom utskottet liksom i riksdagen har det funnits en stark känsla av att man skulle kunna inskränka antalet studentkurser ännu mer än Kungl. Maj:t föreslagit. Och under det förberedande utskottsarbetet fanns det ganska länge en betydande stämning för att man skulle gå vissa motionärer till mötes och nöja sig med fyra studentkurser. Flertalet inom utskottet samlade sig dock kring den meningen att man borde stanna vid fem studentkurser; Kungl. Maj:t har föreslagit sex, de sakkunnigas majoritet som bekant sju.

Jag kan i detta sammanhang få säga ett ord om motiverandet av denna inskränkning. Många i utskottet mena — det finns delade meningar och det finns olika motiv bakom utskottets ståndpunkt i detta fall — att när det är fråga om att utbilda lärare för åtminstone landsbygdens ungdom är det lämpligare att få sådana, som före sitt inträde vid seminarierna ha någon erfarenhet av det praktiska arbetet, särskilt ute på landsbygden, vilket ju ofta de elever ha som söka inträde i de 4-åriga seminarierna. Därför tycker man att antalet 4-åriga kurser bör vara betydligt större än vad Kungl. Maj:t i varje fall föreslagit. För min del har jag till väsentlig del ett annat motiv. Jag erkänner berättigandet i det förstnämnda men har dessutom ett annat, nämligen att riksdagen enligt min mening bör iakttaga en smula försiktighet, när den höjer antalet studentkurser från det nuvarande antalet sådana kurser, som ju flytta mellan olika seminarier, till ett högre antal fasta, emedan man ännu inte vet,

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

huruvida det är möjligt att fylla alla de av Kungl. Maj:ts föreslagna studentavdelningarna med ett dugligt material. Och jag kan gärna säga att seminarielärarna — i varje fall den övervägande delen — företräda den uppfattningen, att man bör gå fram med försiktighet, emedan det är tvivelaktigt, huruvida det kan bli möjligt att på en gång fylla detta större antal studentkurser med elever som avgjort äro dugliga och lämpade för lärarkallet. Visar det sig att detta antal av fem uppenbarligen är för litet, så är det lättare att korrigera saken än att fastställa ett antal av sex för att måhända sedan finna, att detta var ett för stort antal, i vilket fall det enligt min mening är svårare att gå tillbaka till den lägre siffran.

Vad småskoleseminariernas förläggning beträffar finns det i utskottet en övervägande majoritet för Kungl. Maj:ts förslag, men en av utskottets ledamöter vill draga in småskoleseminarierna i Haparanda och Lycksele och förlägga småskoleseminarierna till Norrbotten och Västerbotten till Luleå. Jag föreställer mig att det åtminstone inte finns någon stämning för den saken bland Norrbottensrepresentanterna.

Den stora meningsskiljaktigheten och den varom striden här följaktligen kommer att stå och som kammarens ledamöter rekommenderas att fästa särskild uppmärksamhet vid — de övriga frågorna tror jag inte det blir någon större strid om här — gäller förläggningen av seminarierna. Några reservanter i statsutskottet vilja bibehålla det manliga seminariet i Växjö. Utskottets majoritet vill bibehålla det kvinnliga seminariet i Kalmar, under det att åtskilliga reservanter, bland dessa undertecknad, vilja biträda Kungl. Maj:ts förslag i detta fall och slopa seminariet i Kalmar och upprätta en fast studentlinje vid det kvinnliga seminariet i Stockholm.

Detta är i stora drag innehållet i såväl utskottsförslaget som i reservationerna. Vid behandlingen i utskottet fanns från början en mycket stark sympati för Kalmarseminariets bibehållande. Vad Växjö beträffar kan det naturligtvis åberopas sakliga skäl också för den ståndpunkt som anhängarna av Växjöseminariet företräda, men jag kan inte neka till att jag tycker att de dock i mycket högre grad representera ett lokalt intresse än företrädarna för den mening, som vill bibehålla Kalmarseminariet. De som arbetat för Kalmarseminariets bibehållande ha naturligtvis också varit besjälade av lokala intressen, det skola de givetvis inte försöka förneka, men det finns också andra skäl för bibehållandet av Kalmarseminariet, det skall jag inte alls bestrida. Det är nämligen på det sättet att Kalmar kvinnliga seminarium blivit ett slags pedagogisk idyll, om jag får uttrycka mig på det sättet, och en sådan kan naturligtvis alltid röra känsloträngarna hos människorna. Därtill kommer att Kalmar seminarium sedan lång tid tillbaka intar en särställning såtillvida att där finnes ett elevförbund, som enligt mångas uppfattning utfört en betydande pedagogisk fostrargärning bland lärarna och kanske i främsta rummet bland folkskollärarinnorna i detta land. Det är det s. k. Rostadförbundet. Eleverna som gå ut från Kalmarseminariet hålla fast vid denna organisation livet igenom. Man försöker samla pedagogiska erfarenheter och skickar in meddelanden härom till sitt gamla seminarium, varefter förbundets styrelse bearbetar materialet och sprider det i olika skrifter ut över landet till lärarna. Sälunda har Kalmarseminariet intagit en framträdande och aktningvärd särställning inom den svenska seminarieorganisationen. Det är en sanning som man inte kan bestrida.

Men det finns skäl som gjorde att också jag, som från början var anhängare av Kalmar seminariums bibehållande, stannade för att gå på Kungl. Maj:ts förslag beträffande slopande av Kalmar seminarium och inrättandet av en studentavdelning vid seminariet i Stockholm i stället. För det första kräver se-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
seminariets bibehållande i Kalmar en avsevärd byggnadskostnad, ungefär 300,000 kronor, för att det skall kunna iståndsättas för sitt ändamål. Nu meddelas visserligen att Kalmar stad — där träder ju lokalintresset in — har lovat bestrida kostnaderna för den behövlige nybyggnaden, vilka således icke skulle komma att belasta statsverket, men det blir ju ändå, rent nationalekonomiskt sett, en betydande utgift. För det andra kommer seminariets bibehållande i Kalmar att öka antalet enkelseminarier från två, enligt Kungl. Maj:ts förslag, till fyra, och det strider absolut emot riksdagens en gång uttalade mening, då riksdagen begärde utredning och förslag rörande omorganisation av seminarierna, varvid riksdagen ansåg att man i första hand borde försöka använda de statens stora seminariebyggnader, som äro avsedda för dubbelseminarier och som nu icke kunna utnyttjas i sin fulla utsträckning och vilka för övrigt inte heller i fortsättningen, så långt man nu kan se, kunna komma att utnyttjas.

Den tredje anmärkningen man kan göra härvidlag är att om man bibehåller det 4-åriga kvinnliga seminariet i Kalmar och slopar ifrågasatta studentavdelning vid kvinnliga seminariet i Stockholm, så inträder det mycket beklagliga förhållandet — och det är för mig det fullkomligt avgörande — att det inte blir någon möjlighet för utbildning av kvinnliga studenter som vilja bli folkskollärarinnor annat än vid seminariet i Umeå i norr och seminariet i Lund i söder. Sålunda kunna icke kvinnliga studenter, som vilja ägna sig åt lärarinnekallet och som äro bosatta i södra Norrland, i mellersta Sverige eller i norra Götaland, på nära håll få tillträde till ett seminarium, utan måste antingen söka sig upp till Umeå, ned till Lund eller till Göteborg i väster.

Då jag inte kan inse att organisationen med bibehållande av Kalmar seminarium, vilket enligt min mening väsentligen baseras på känslöskäl, är ändamålsenlig och rationell, och då den, om den nu fastställes, icke för framtiden kan rubbas på något sätt vad Kalmar beträffar, har jag slutligen stannat för att biträda Kungl. Maj:ts förslag om upprättandet av en kvinnlig avdelning för studenter vid seminariet i Stockholm och sloandet av Kalmar seminarium. Detta är beklagligt, och man gör inte ett sådant förslag med särskilt lätt hjärta, men skall man se strängt sakligt på den här frågan och se den ur vad man brukar kalla rikssynpunkt och ur synpunkten av det helas väl, får man låta lokalintressena skjutas åt sidan och gå in för en annan organisation. Jag kan ju inte misstänkas för att ha några vare sig lokala eller andra intressen i detta fall, jag har naturligtvis snarare en viss förmåga att se rent objektivt på hela detta spörsmål, och detta gör att jag anser mig kunna rekommendera kammarens ledamöter att, när vi komma till avgörandet i denna punkt, gå på den reservation, som under punkt 3 a är antecknad av herr Andersson i Höör m. fl.

Det skall påminnas om att under årens lopp, då man varit nödsakad att inskränka seminarieorganisationen, lokalintressena på åtskilliga platser i landet allt mer och mer fått lov att ge vika. Skara har sålunda fått se sitt seminarium försvinna liksom också Härnösand och Landskrona, utan att man tagit någon hänsyn till de röster som därifrån höjts med begäran om att respektive platsers seminarier skulle bibehållas. Om jag också medger, att förhållandena äro något annorlunda för Kalmars vidkommande, finns det heller inga skäl att ta någon avgörande hänsyn till de intressen som förorda Kalmarseminariets bibehållande, och det är därför jag på den punkten biträdt Kungl. Maj:ts förslag. Men då antalet studentavdelningar i reservationen liksom i utskottets förslag är mindre än det antal som Kungl. Maj:t föreslagit, nödvändiggör denna organisation att dubbelseminariet i Umeå omorganiseras, i motsats till vad Kungl. Maj:t föreslagit, så att vi få två 4-åriga kurser i

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Umeå i stället för en 4-årig och en 2-årig. På sätt och vis blir Umeå seminarium därigenom större. Det får ingen utbildningslinje för kvinnliga studenter, men erfarenheterna ha visat att det ifrån dessa trakter av Sverige inte kommer så stort antal kvinnliga studenter, som vilja utbilda sig till folkskollärarinnor, som det kommer från hela den väldiga övriga delen av landet, vilken, enligt utskottets förslag, skulle bli alldeles utan någon utbildningslinje för kvinnliga studenter.

Så kommer till sist ett skäl, som inte behöver vara avgörande men som borde spela en roll också för riksdagens ledamöter, och det är att uppehållandet av seminariet i Kalmar och den organisation som utskottsmajoriteten föreslagit för statsverket betyder en årlig merkostnad av 75,000 kr.

Med hänvisning till det sagda skall jag bara be att få säga, att jag i de olika punkterna kommer att ställa de yrkanden, som genom mitt ställningstagande i statsutskottet vid avgörandet av denna fråga bli nödvändiga.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Jag har redan förut i dag i första kammaren givit till känna, att jag för min del gärna accepterar den samlingslinje, som synes mig ligga i herr Anderssons i Höör m. fl. reservation.

Det är givet, att jag helst hade önskat, att antalet studentlinjer hade blivit det i Kungl. Maj:ts proposition förutsatta, alltså 6. Läget var ju det, att de sakkunniga hade föreslagit 7 och reservanterna 5, och jag tyckte mig ställa kyrkan mitt i byn, när jag därför i propositionen föreslog 6. Då det emellertid har visat sig, att det inte är att påräkna något bärigt underlag för kravet på 6 studentlinjer, har jag i detta stycke ansett, att det inte är skäl att taga upp någon strid, och jag kan på den punkten helt förena mig med utskottets och den föreliggande reservationens i detta fall gemensamma ståndpunkt.

Vad den andra frågan beträffar, frågan om seminariernas förläggning, är det min uppfattning, att man i det långa loppet står säkrast och starkast, om man så mycket som möjligt kan bortse från lokala och provinsiella synpunkter och bedöma seminarieorganisationen såsom en riksfråga. Jag är den förste att erkänna — och det har den föregående ärade talaren också uttryckligen medgivit — att det naturligtvis är åtskilliga affektionsvärden, åtskilliga känslövärden, som äro knutna till Kalmar seminarium, enkannerligen dess lärjungeorganisation. Men jag tycker, att om man väger dessa affektionsvärden emot de olägenheter, som onekligen måste uppstå, när man inte har tillgång till utbildning av kvinnliga studenter annat än i Umeå, Göteborg och Lund, bör det vara något som överväger till förmån för synpunkten att Kalmar seminarium nedlägges. Denna fråga om förläggningen till Stockholm är ingen Stockholmsfråga, ty vore det en Stockholmsfråga, skulle det enligt min tanke väga ganska fjäderlätt. Nej, det är en fråga om utbildning av studentkor ifrån hela mellersta Sverige, och det måste ju, som den föregående ärade talaren framhållit, vara en orimlighet att på det stora sjok, som det heter, av Sveriges karta, som vi ha mellan Umeå och Lund, det icke skulle finnas för Sveriges flickor, som tagit studentexamen, någon möjlighet att taga lärarinneexamen. Det har dock åtskilligt att betyda för många fattiga familjer här i landet, som hjälpt fram, ofta med stora umbäranden, sina döttrar till studentexamen, att dessa kunna få sin utbildning i rimlig närhet av föräldrahemmet, och att både ur geografiska och demografiska synpunkter Mellansverige och särskilt huvudstaden erbjuder sig som en lämplig förläggningsort, synes mig alldeles uppenbart.

Jag skall därför kort och gott, herr talman, be att få uttrycka den önskan, att andra kammaren samlas kring den reservation, som här är avgiven av

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
herr Andersson i Höör m. fl. Den lösningen synes mig i den nuvarande situationen vara den, som är riktigast.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag tror det vore tacknämligt, om vi i detta skede av riksdagen såvitt möjligt begränsade oss i de föreliggande frågorna. Jag skall försöka att efterkomma detta så långt som möjligt.

Det är i detta, som man kan tycka, något trasiga betänkande, egentligen 3 frågekomplex, som äro av större betydelse. Det första är frågan om studentkursernas antal, det andra är frågan om inträdesfordringarna och det tredje är frågan om förläggningen. Den tredje saken, nämligen förläggningen, är i rätt hög grad beroende av studentkursernas antal.

Jag skall nu inte närmare gå in på en motivering av utskottets ståndpunkts-tagande beträffande studentkursernas antal, ty jag föreställer mig, att sedan statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu har accepterat utskottets ståndpunkt, alltså 5 studentlinjer, kan den frågan anses ganska avgjord. Inte heller skall jag, ännu så länge i varje fall, gå in på frågan om inträdesfordringarna, eftersom i detta skede ingen opposition rests emot utskottets linje. Jag skall alltså omedelbart övergå till frågan om förläggningen.

Det har ju först av herr Conrad Jonsson och nu senast av ecklesiastikministern rests en viss kritik emot utskottets förläggningsplan. Det är klart, att när man har att göra med en så pass invecklad och besvärlig sak som frågan om förläggningen, skall man aldrig kunna komma till ett förslag, som man kan säga är den idealiska lösningen — här ligger varje seminarium precis på det ställe, där det skall ligga. Då det är fråga om att göra en indragning av en förutvarande större organisation, framträda svårigheterna med alldeles särskild styrka. Beträffande den anmärkning, som statsrådet Engberg nyss här gjorde emot att seminariet i Stockholm inte skulle få den studentkurs, som var upptagen i regeringens proposition, vill jag säga några ord.

Jag kan inte tillägna mig den föreställningen, att det skulle vara så absolut nödvändigt med en studentkurs i Stockholm eller att det skulle vara så orimligt, att det inte funnes en sådan kurs för kvinnliga studenter inom ett område mellan Umeå och Lund. Vi kunna ju tillägga: mellan Umeå, Lund och Göteborg, ty i Göteborg skall ju också förläggas en sådan studentkurs. Jag tycker, att de anspråk, som herr Jonsson i Eskilstuna hade, att det inom detta område rimligtvis skulle finnas en kvinnlig studentkurs, egentligen är litet överdrivet. När vi ha fyra olika utbildningslinjer, alltså 4-årig manlig och 4-årig kvinnlig linje, 2-årig manlig studentkurs och 2-årig kvinnlig studentkurs, skall man inte ställa det anspråket, att var och en av dessa olika linjer skall ha en alldeles jämn och likformig fördelning över hela landet. Det är fullständigt omöjligt och orimligt att kunna tillfredsställa ett sådant anspråk. Men hur ha vi haft det förut? Vi ha haft nu senast en enda studentlinje. Tidigare hade vi 2, och det fick man anse vara ur det helas synpunkt rimligt. Men efter utskottets förslag nu kommer det att bli utbildningsmöjligheter för kvinnliga studenter både i Umeå, i Lund och i Göteborg. Då vi måste vara på det klara med, att i det stora flertalet fall måste eleverna resa från hemorten till utbildningsanstalten, då är det väl ändå inte av så oerhört stor betydelse, om de få resa några mil längre eller kortare väg. Det spelar inte någon avgörande roll. Jag tycker, att man bläser upp denna fråga till fullkomligt orimliga dimensioner. Vad som har betydelse är naturligtvis den anmärkning, som herr Jonsson riktade, nämligen att det blir dyrare med ett enkelseminarium i Kalmar än med en dubbelförläggning i Stockholm. Det är klart, att det får man taga hänsyn till. Men det andra skälet tycker jag inte har någon betydelse alls.

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Beträffande Kalmarseminariet — och det är ju frågan om dess bibehållande, som här spelar en betydande roll — har herr Jonsson redan erkänt, att det finns vissa ganska starka skäl — mycket starka, tror jag till och med han sade — som tala till förmån för detsamma, och han var själv tidigare starkt engagerad för den linjen. Skälen för Kalmarseminariet äro ju av alldeles särskilt slag. Det är dels de pedagogiska undersökningar, som bedrivits genom Rostads elevförbund, som vi ha därnere, och dels den mycket starka sammanhållning, som åstadkommes av detta elevförbund. Detta har en ideell betydelse, som jag tror man inte får bortvifta med att säga, att det är känslöskäl och sentimentalitet. Jag tror denna sammanhållning har en mycket reell betydelse. Av intresse för det levnadskäll, som de påtagit sig, samlas de varje år vissa tider och diskutera pedagogiska och andra frågor, som höra samman med deras lärargärning. De hålla intresset varmt och levande för den uppgift, som de ha, och jag menar, att detta är något, som inte saknar betydelse. Det är också detta som har gjort, att Kalmar kommit att intaga den ställning som det har i utskottets utlåtande.

I övrigt måste jag säga, att då man har att bedöma ett annat alternativ, som kommer att framhållas litet längre fram i debatten, nämligen att bibehålla Växjö seminarium — det är alltså en viss konkurrens mellan Kalmar och Växjö — finns det mycket goda skäl också för detta alternativ. De rent materiella skälen tala starkare för Växjö än för Kalmar. Man har där lokaler, som äro i det fullvärdiga skicket, att man icke behöver nedlägga några som helst kostnader på desamma. Jag för min del har svårt att väga dessa olika, för övrigt icke jämförbara faktorer mot varandra. Jag menar, att vilken förläggning man väljer av dessa båda, kommer det att bli en god lösning av frågan. Jag kan nämligen inte anse det rimligt och riktigt, att den stora del av landet, som vi med ett gammalt begrepp kalla för Götaland, skall, såsom annars kommer att ske, bli blottställd på utbildningsanstalter. Det bör rimligtvis få det antal utbildningsanstalter, som det skäligen kan göra anspråk på, och detta tycker jag man bör beakta.

Sedan är det ett annat skäl, som man kanske kan kalla för ett sentimentalt skäl, men som jag tror har sin reella betydelse, nämligen att dessa utbildningsanstalter ute i landet ha varit som ett slags kulturhärdar. Vissa städer, som sedan långliga tider tillbaka haft dessa läroanstalter, ha fått en viss prägel av lärdomsstäder. De ha varit en kulturmedelpunkt. Det visar sig, att man i de olika provinserna tillmäter detta stor betydelse, och jag menar därför, att man inte skall gå och rasera sådana kulturinstitutioner, om man inte är alldeles tvungen att göra det. För Stockholms vidkommande spelar däremot ett seminarium ingen som helst roll. Eklestiasitikministern yttrade ju också för en stund sedan, att frågan om Stockholmsseminariets anordnande som enkel- eller dubbelseminarium inte hade någon betydelse för Stockholm, utan att han såg frågan uteslutande ur rikssynpunkt. Men jag tror, att även om man låter rikssynpunkten vara bestämmande, skall man ändå inte kunna komma ifrån, att det är oriktigt att låta en så stor del av landet, som det gamla begreppet Götaland omfattar, bli orimligt svagt tillgodosett i fråga om lärarutbildning, under det att Svealand skulle få en anhopning av seminarier, ett större antal än man där har behov av. Det är av dessa skäl jag måste ansluta mig till utskottets förslag i denna del.

Beträffande den ekonomiska sidan av saken är det naturligtvis tacknämligt, att man kan spara i möjligaste mån, men jag tycker inte, att den merutgift, som det här är fråga om, har den avgörande betydelse man vill tillmätta den. Vi skola komma ihåg — och detta vill jag understryka särskilt gentemot herr Conrad Jonssons argument — att utskottets förslag innefattar fyra enkel-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
seminarier, under det att man tidigare gått in för dubbelseminarierna, som ställa sig mest ekonomiska och som även ur pedagogisk synpunkt kanske äro mest eftersträvansvärda. Men jag vill säga, att vad vi här föreslå är ju en i hög grad reducerad organisation. Den är nedskuren så starkt, att jag är övertygad om att den inte i fortsättningen får vara så liten. Den torde komma att utvidgas, och möjlighet härtill finnes ju också i Kungl. Maj:ts förslag genom reservutrymmen på ett par platser. Behovet av utvidgningsmöjligheter är även enligt utskottets förslag tillgodosett på samma sätt, varigenom seminarierna i Luleå och Karlstad skulle fungera som enkelseminarier, trots att de nu äro dubbelseminarier, och det överflödiga utrymmet där disponeras såsom lokalreserv. Det är min bestämda uppfattning, att denna lokalreserv kommer — ganska snart kanske — att tagas i anspråk. Då blir det endast två enkelseminarier i hela seminariorganisationen, och jag anser, att en dylik liten avvikelse från dubbelseminarieprincipen kan man göra och taga de ekonomiska konsekvenserna därav.

Jag har alltså, då jag haft att överväga frågan om förläggningen, måst ställa mig på utskottets linje. Jag har tvekat mellan Kalmar och Växjö, men jag säger, att om man tager den ena eller den andra av dessa, är jag ungefär lika tillfredsställd. Då de som höllo på Kalmar voro i avgjord majoritet, hade jag ingen anledning att därvidlag reservera mig.

Som frågan nu ligger till, går jag över hela linjen med på utskottets förslag, och jag ber alltså att i överensstämmelse därmed få yrka bifall till utskottsförslaget i dess helhet.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Det synes mig, att debatten skulle kunna åtskilligt förenklas. Såvitt jag förstår, är frågan om inträdesprövnin-gar och antalet studentklasser i och med det uttalande statsrådet gjorde så gott som bortförd från debatten. Det är uppenbart, att detta är till fördel, ty därigenom förenklas situationen väsentligen för de ledamöter av kammaren, som kanske inte haft tid att ingående sätta sig in i vad saken gäller. Jag skall också begränsa mig till att uttala mig om den del av de olika förslagen, varom meningsskiljaktigheter föreligga. Det är alltså förläggningen av folk-skoleseminarierna, som frågan nu närmast gäller.

Det föreligger tre olika förslag. Företrädare för två av förslagen ha redan haft ordet. Herr Jonsson i Eskilstuna talade för den reservation han antecknat sig för. Innebörden av hans yrkande är bifall till Kungl. Maj:ts förslag bara med den ändringen, att med hänsyn till att det blir 5 studentklasser i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 6 kombinationen i Umeå skall vara 4 + 4 i stället för 4 + 2. Utskottet har gått på en annan linje. Det föreslår, att den studentklass, som Kungl. Maj:t vill ha i Stockholm, skall bort men att ett kvinnligt enkelseminarium skall vara förlagt till Kalmar. De olika motiveringarna för dessa förslag ha redan framförts. Jag skall komma med ett annat förslag.

Jag förstår, att herrarna och damerna tycka, att man anlägger alltför mycket lokala synpunkter på frågan. Men det är kanske i själva verket inte enbart den sidan av saken som vi haft för ögonen. Det hela är nog i större utsträckning en ekonomisk fråga inte bara med hänsyn till de kostnader, som åvila statsverket, utan med hänsyn till utbildningskostnaderna för dem som skola utbilda sig till folkskollärare. Om man tager hänsyn till dessa kostnader, vågar jag bestämt hävda, att inte på någon av de platser, som här nämnts, äro kostnaderna så låga som i Växjö. Och om man tänker på de geografiska förhållandena, är det väl märkvärdigt, att när det gäller Götaland — herr Persson i Falla var ju inne på den saken — som har ungefär hälften av folkmäng-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

den och ungefär hälften av folkskollärarna i landet, skola av 16 examinationsavdelningar endast 6 stycken enligt Kungl. Maj:ts och herr Jonssons i Eskilstuna förslag förläggas dit och så i utkanterna — till Linköping, Göteborg och Lund. Man kan inte förneka, att ett sådant tillvägagångssätt förefaller orimligt — det må kallas rikssynpunkter eller annat. Jag trodde, att även utbildningskostnaderna för folkskollärarna i viss mån hade sitt intresse. Jag anser för min enkla del, att hänsynen till dem som skola studera i detta sammanhang bör väga minst lika tungt som det ökade belopp, som kommer att åvila statsverket, om man går in för en viss linje.

Det är även en annan synpunkt, som jag inte kan underlåta att en liten smula beröra. Enligt den ståndpunkt jag intager bör utbyte ske, så att studentavdelningen i Stockholm utbytes mot ett 4-klassigt manligt enkelseminarium i Växjö. Det är väl ändå på det sättet, att de blivande folkskollärarna torde ha mycket stor nytta av att utbildningen inte sker i en storstad. Jag undrar, om inte det är så, att det är av värde för de blivande folkskollärarna, om de från början inte bli avskilda från landsbygden i större utsträckning än som är nödvändigt. Man har t. o. m. under debatterna i andra avdelningen av statsutskottet nämnt, att det vore nyttigt, om de kunde någon viss tid få lära sig litet landsbygdsförhållanden, om de inte redan förut kunna dem. Jag måste säga, att under sådana förhållanden kan det inte vara annat än till fördel att de inte avkopplas alltför mycket från den ort, där de höra hemma.

Man har talat om, att Stockholmsseminariets lokaler inte vore lämpliga, i varje fall inte i deras nuvarande skick, utan att man måste göra vissa omändringsarbeten, om man enligt Kungl. Maj:ts förslag skall inrätta en tvåårig studentavdelning där. Man har beräknat kostnaderna till omkring 6,000 kronor. Jag måste för min del säga, att jag inte är riktigt säker på att man kan utföra arbetena för detta belopp. Jag är av den övertygelsen — och jag har erfarenhet i det fallet — att när man börjar riva i gamla byggnader, inte minst om byggnaderna ligga i Stockholm, blir det ingen billig historia. Jag tror alltså, att kostnaden blir större än man beräknat.

Därtill kommer, att man väl också får taga någon hänsyn till att det här i Stockholm inte finns någon seminarieträdgård. Man får ha vilken uppfattning man vill om värdet av denna förmån. Vad den saken beträffar är det intet tvivel om, att det är en förmån. Det finns en rymligt tilltagen sådan trädgård i Växjö.

Så vitt jag förstår, är det alltså inte bara lokala skäl, som tala för den ståndpunkt jag företräder, utan även ekonomiska skäl — i varje fall med hänsyn till dem som skola utbildas till folkskollärare. Jag tror heller inte, att det saknas pedagogiska skäl, något som framgick av de synpunkter jag nyss berörde.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till det nu sagda och ber härmed att få yrka bifall till den reservation, som vid utskottets utlåtande är fogad av herr Svensson i Kompersmåla m. fl.

I detta yttrande instämde herrar förste vice talmannen *Magnusson, Olsson* i Blädinge, *Blomquist, Mattsson, Gustafson* i Dädesjö och *Petersson* i Storgården.

Herr **Johnsson** i Kalmar: Herr talman! Då frågan om Rostadsseminariet ånyo befinner sig i stöpsleven, tillåter jag mig att säga några ord i denna fråga.

Åtskilliga gånger tidigare har frågan om seminariets antingen definitiva nedläggande eller också utvidgande varit föremål för statsmakternas prövning, och alla gångerna ha meningarna varit mycket delade i fråga om de föreslag-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 na åtgärderna. Seminariet är ett av de första i riket och daterar sin verksamhet från januari månad år 1843. År 1860 ändrades seminariet till ett kvinnligt seminarium och som sådant har det sedan dess fungerat. Den byggnad, där seminariet är inrymt, jämte tillhörande markområde, cirka 4 tunnland, är av den i vårt lands kulturhistoria kända Cecilia Fryxell år 1875 donerat till staten som undervisningsanstalt. Det heter i donationsbrevet: »Genom detta gåvobrev överlåter jag åt Svenska Kronan under full äganderätt den mig tillhöriga vid Kalmar stad belägna egendomen Rostad med där befintliga åbyggnader och planteringar m. m., som därtill hörer, under villkor, att nämnda egendom för all framtid kommer att användas uteslutande för det till Kalmar förlagda folksskollärarynnesseminariet eller, om detta skulle upphöra, för annan offentlig eller med statsmedel understödd och under statens tillsyn ställd undervisningsanstalt.»

Donators vilja har här klart markerats. Lagliga hinder möta visserligen inte för att nedlägga seminarieverksamheten, men det torde ifrågasättas, om inte pietetsskäl och hänsyn till donators syftemål med donationen borde så långt som möjligt respekteras. Seminariet och dess verksamhet har också varit sådant, att största möjliga hänsyn till detsamma borde tagas, när det gäller en ny reformering av seminarieorganisationen. Departementschefen understryker också detta i propositionen, då han säger: »Vad särskilt beträffar Kalmarseminariet, som helt skulle upphöra med sin utbildningsverksamhet i och med den nya organisationens genomförande, skulle jag i och för sig känt det som en tillfredsställelse, om jag icke nödgats framställa ett förslag, som medför, att den högt skattade insats, som detta seminarium gjort ifråga om lärarutbildningen, och de värdefulla pedagogiska traditioner, som där vuxit fram, icke vidare kunna fullföljas. Men jag har självfallet ansett det som min plikt att framför allt se det föreliggande problemet ur rikssynpunkt.»

Vad den sista passusen beträffar så kan man fråga sig, om inte även Rostadsseminariets bibehållande kan betraktas som en riksfråga och ses ur rikssynpunkt och inte enbart ur lokalsynpunkt. Att bevara Rostadsseminariet är i första hand ett riksintresse, säger en Stockholms-tidning. Här är det frågan om att till folkuppfostrans tjänst vidmakthålla en rik och levande tradition, och det gäller ingalunda något av utvecklingen dömt. Det är ingen konst att riva ner en undervisningsanstalt av detta slag, hur väl den än hävdat sitt existensberättigande, men det är en svår sak att skapa en ny. Rostadsseminariets ställning har skapats av generationers hängivna arbete. Här ligga värden att taga vara på. Att följa utskottet i denna fråga är att handla sakligt och med hänsyn till vad som för landet är det viktigaste, slutar tidningen.

Den kände kulturpersonligheten professor John Landqvist säger på tal om Kalmarseminariet, att detta är en känslig angelägenhet och därtill en av de viktigaste punkterna i seminariekomplexet. Det är icke ett seminarium vilket som helst, som kan utan skada för den pedagogiska utbildningen i allmänhet nedläggas eller förflyttas, det bildar en av centralpunkterna för pedagogisk tradition och verksamhet i riket. Endast okunnighet om seminariets lokaliteter, tradition och karaktär kan komma till slutsatsen att yrkandet på dess bibehållande spelar rollen av ett lägre Ortsintresse gentemot ett riksintresse. Bibehållandet av Rostadsseminariet är just ett pedagogiskt livsintresse.

Jag har tillåtit mig att anföra dessa uttalanden för att framhålla, att när vi från denna bygd, där seminariet är förlagt, yrkar på dess bibehållande, andra synpunkter än enbart lokalsynpunkter kunna anföras härför. Det framgår för övrigt av dessa uttalanden, att den pedagogiska verksamhet, som bedrivs av Rostadsseminariet, enkannerligen dess elevförbund, uppmärksammas på ett särskilt sätt i vårt land. Men det är inte enbart i vårt land utan

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

även i grannländerna, framför allt Norge, som man hyser livligt intresse för Rostadsseminariet och flitigt använder sig av det material, som där framskapas till undervisningens fromma.

Den institution, som främst bidragit till att seminariet kommit att intaga denna särställning i landet, nämligen Rostads elevförbund, är en ganska enastående företeelse i svensk skolhistoria. Detta elevförbund bildades år 1904 för att tjäna till inbördes stöd och uppmuntran för elever vid och lärarinnor, som utgått från Kalmar Folkskoleseminarium. Enligt stadgarna skulle förbundet arbeta för upprättande av ett seminaristhem och för åstadkommande av en lånefond för behövande elever. Vidare skulle en förbundsskrift utgivas och förbundsmöten anordnas, då så ansågs lämpligt. Seminaristhemmet har blivit verklighet och är beläget mitt emot seminariet, och förbundsskriften har utkommit i 32 årgångar. Denna förbundsskrift har, förutom att den utgjort en sammanhållande länk mellan medlemmarna och förbundet, bedrivit en uppmärksam pedagogisk verksamhet. Årsskriften sprides även utanför landets gränser och torde med den upplaga den har vara den pedagogiska tidskrift, som har den största spridningen i vårt land. Under de senare åren har till elevförbundets verksamhet även kommit att höra utförande och understödande av pedagogiska undersökningar, vilket också påpekats i motioner väckta i båda kamrarna. Sålunda tillhandahållas nu på Rostad för de lärare och skolstyrelser, som så önska, till självkostnadspris standardprov och tabeller, med hjälp av vilka en lärare kan bedöma sina elevers ståndpunkt ifråga om såväl mekanisk räkning som problemräkning. Hittills har tryckts en halv miljon provräkningsblad och 120,000 för problemräkning. Rostads elevförbund räknar för närvarande något över 1,000 avgiftsbetalande medlemmar, spridda över hela landet, mest i Sydsverige. Ett nedläggande av Rostad kommer att betyda, att den verksamhet, som nu bedrivs av elevförbundet, kommer att avbrytas och resultatet av ett genom decennier fortsatt uppbyggnads- och organisationsarbete spolieras. Det är därför inte enbart ett lokalintresse att Rostadsseminariet bibehålles utan ett riksintresse för att inte säga ett skandinaviskt intresse att det finns kvar och får fortsätta med sin verksamhet.

Vad det sedan gäller seminarieorganisationen i sin helhet så vill det synas, som om, när det gäller Götaland, lärarinnornas utbildning blivit synnerligen missgynnad i den kungl. propositionen. Under det att på 1920-talet fram till 1926 fanns icke mindre än sju kvinnliga avgångsklasser med årlig examination av omkring 200 lärarinnor, är Rostad nu det enda kvinnliga folkskoleseminariet i Sydsverige. På den korta tiden av 10 år har sålunda folkskolälärrinneproduktionen i Götaland krymt ihop från omkring 200 till 20 per år. Under samma tid har de kvinnliga seminariernas organisation i det övriga Sverige lämnats alldeles orörd. Att märka är, att Kalmar-seminariet under tiden 1913—1926 fungerade som dubbelseminarium av typen 4 + 1. Det var nämligen då en kvinnlig studentklass knuten till seminariet. När studentklassen år 1926 indrogs, förutsattes i statsverkspropositionen, att indragningen ej skulle bli beständig, utan att den kvinnliga studentkursen skulle i framtiden alternera mellan Stockholm och Kalmar, 4 år på vardera stället. Så har emellertid inte blivit fallet.

Som ett bevis på den inskränkning, som skett för Götaland, kan anföras, att under åren 1933 och 1934 utav 409 inträdessökande till Rostad mottogos 45 eller 11 %, under det att för hela riket 1932—1934 inträdesprocenten av de sökande utgjorde 16.5. Man ser av detta, att Götaland blivit missgynnad, såsom också framhållits av en tidigare talare.

I den av herr Andersson i Höör m. fl. avgivna reservationen yrkas nu, att två kvinnliga avgångsklasser förläggas till Lund och Göteborg. På vardera

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
stället skulle årligen mottagas 12 kvinnliga studenter och 12 kvinnliga icke studenter. Med hänsyn till folkmängden i Götaland vill det synas, som om detta skulle vara för litet. Av de 16 avgångsklasserna placeras 3 i Norrland, 7 i Svealand och 6 i Götaland. Sakkunniga hade i sitt förslag upptagit 7 avdelningar i Götaland. Det är ju dock att märka, att Götaland rymmer mer än hälften av Sveriges befolkning. Om man sedan ser på fördelningen av de kvinnliga avdelningarna, framgår det, att Götaland erhåller 2 kvinnliga avdelningar och Svealand 4.

Rostadsseminariet rekryteras nu till huvudsaklig del av elever, vilka genom vederbörliga prövningar kvalificerat sig för inträde utan att tidigare ha avlagt några särskilda examina, i en del fall visserligen realexamen, men i mindre antal fall studentexamen. För min egen del hyser jag den uppfattningen, att även dessa, som inte tidigare avlagt några särskilda examina, bli lika fullt kvalificerade för de uppgifter, som de gå in för, som de vilka tidigare tagit studentexamen eller någon annan examen, exempelvis realexamen. Departementschefen understryker också detta, då han säger, att han inte kan vara med om att understödja ett förslag, som vore ägnat att från tillträde till seminarierna utestänga dem som vilja ägna sig åt folkskolläraryrbanan men ej haft tillfälle att åtnjuta utbildning vid allmänt läroverk eller annan läroanstalt. Det har ju också visat sig, att de elever, som utgått från Rostadsseminariet, haft synnerligen lätt att vinna anställning, och detta är väl i mycket beroende just på det goda anseende, som seminariet har ur undervisningssynpunkt.

Nu talas det om här, att det blir betydliga byggnadskostnader därnere i Kalmar, om denna tillbyggnad skall kunna göras. Staden Kalmar har emellertid förklarat sig villig att bestrida de kostnader som uppstå, så att statsverket inte skall behöva vidkännas några särskilda utgifter. Nu anser man, att det inte kan vara riktigt, att staden som sådan skall göra detta. Men det är inte första gången staden får vidkännas byggnadskostnader, när det gäller undervisningsanstalter. Vi fingo för några år sedan bygga ett nytt läroverk, vilket betingade en kostnad av cirka 1 $\frac{1}{2}$ miljon kronor, för att få ha läroverket kvar i Kalmar. Nu är det på det sättet att utanför den byggnad, dit seminariet är förlagt, är en ganska stor park, som omfattar, såsom jag nämnde, cirka 4 tunnland. Dessutom finns det en särskild byggnad med ett rätt stort tomtområde, i vilken för närvarande skolköket är inrymt. Vidare finns det en stor tomt, som är avsedd för rektorsbostad och som också skulle kunna tillföras seminariekomplexet. Det är i det avseendet alltså stora möjligheter att få till stånd den utbyggnad, som kan behövas, utan att det på något sätt behöver inkräkta på de tomtutrymmen, som äro nödvändiga för bedrivande av den till seminariet hörande verksamheten.

Det har beträffande studentklassen i Stockholm talats om att det är mycket lämpligt att bibehålla Stockholm som undervisningsort på grund av de stora och rika möjligheter, som stå till buds för eleverna, att skaffa sig kunskap vid sidan om den egentliga utbildningen. Ja, man kan väl kanske säga, att detta kan vara riktigt. Men återigen kan man väl ifrågasätta, om studierna här i Stockholm kunna idkas med det lugn och den ro, som landsorten erbjuder. Det är mycket möjligt, att elevernas intressen bli så splittrade, att de inte tillgodogöra sig studierna lika bra i Stockholm som i landsorten, där förhållandena äro mycket lugnare.

Även ur ekonomiska synpunkter måste det vara betydligt mera fördelaktigt för eleverna att få sin utbildning i ett mindre och billigare samhälle än i en storstad. När det gäller seminarieutbildningen, tror jag därför inte att man alltför mycket får trycka på den synpunkten, att Stockholm skulle ha något större företräde framför landsorten.

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Nu har man visserligen talat om denna kvinnliga studentklass, som skulle komma bort, därest seminariet förlades till Kalmar eller Växjö. Man kan väl i alla händelser ifrågasätta, om det inte skulle finnas någon möjlighet att inorganisera denna kvinnliga studentklass i något annat seminarium, om så skulle behövas. Vi ha ju dock ett seminarium i Uppsala, som inte alls ligger så långt från Stockholm. Uppsalaseminariet är visserligen avsett för manliga elever, men man bör väl utan större olägenheter kunna förvandla detta till ett samseminarium och där inrymma den studentklass, som nu inte kan få sin utbildning i Stockholm. Jag tror inte, att man begår någon mannamån, om man yrkar på ett bibehållande av Rostadsseminariet, som ju dock alla erkänna haft en mycket stor betydelse för den pedagogiska verksamheten i vårt land. Det är ju också mycket starka skäl, som framförts för ett bibehållande av Kalmarseminariet.

Jag skall, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt. Jag är övertygad om att om riksdagen och nu närmast andra kammaren följer denna hemställan, så kommer man därmed att bidra till att det mycket kraftiga och energiska pedagogiska arbete, som utförts vid Rostadsseminariet, även i fortsättningen blir bestående till fördel för de elever och blivande lärare, som genomgå detta seminarium.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Krogstorp, *Jonsson* i Mörbylånga, *Lundell*, *Gustafsson* i Välsnäs, *Holm*, *Jonsson* i Skedsbygd, *Gardell* i Gahns, *Svedman*, *Werner* i Hultsfred, *Gustafson* i Vimmerby och *Wallerius*.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Den här förda debatten har ju visat, vad man kunde vänta, nämligen att huvudintresset skulle samla sig kring frågan om den nya seminarieorganisationens förläggning och ge belägg för hur starka intressen, som ute i bygderna äro förankrade kring seminarierna. Jag tycker, att detta ur vissa synpunkter är något mycket vackert. Det visar ju, hur dessa läroanstalter blivit verkliga kulturhårdar över allt, där de legat ute i landet. Jag försäkrar herrarna, som instämt med herr Svensson i Grönvik och Johnson i Kalmar, att jag mycket väl kan förstå ett sådant ortsintrasse. Jag beklagar på det högsta, att jag under senare år måst medverka till nedläggande av det ena seminariet efter det andra. För endast ett par år sedan måste vi ju nedlägga folkskoleseminarierna i Landskrona, Skara och Härnösand. Det är uppenbart, att något sådant gör man icke utan att stå inför en absolut tvingande nödvändighet. Det är emellertid just det som vi göra. Vi stå nämligen inför nödvändigheten att bättre utnyttja de förstklassiga lokaler, som vi redan ha inom de stora och relativt nybyggda dubbelseminarierna, och därmed också söka dra samman hela organisationen. I det läget är det naturligtvis alldeles självklart, att man måste försöka dra samman dem på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt. Följden har blivit, att vi tvingats nedlägga ett och annat seminarium, för vars bibehållande man ur ekonomiska synpunkter inte kan anföra några som helst bärande skäl. Sådant är det läge, som vi i dag befinna oss i.

Jag skall, herr talman, inledningsvis göra den deklARATIONEN, att varje tanke på att genomföra en sådan operation är ytterst smärtsam. Jag måste emellertid för min del ansluta mig till den uppfattningen som departementschefen och herr Conrad Jonsson i Eskilstuna gett uttryck åt och som går ut på att andra kammaren ur rikssynpunkter sett skulle handla klokast, om man biträde den reservation, som avgivits av herr Andersson i Höör m. fl.

Innan jag går in på de skäl, som enligt min mening på ett fullt tvingande sätt tala för den i denna reservation föreslagna förläggningen av den nya or-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 ganisationen, nödgas jag dock att med några ord beröra de båda reservationer, som jag tillåtit mig biträda, men till vilka jag efter min nyss avgivna deklARATION icke kommer att yrka bifall. Det gäller reservationerna 2 och 3 b. De återfinnas i utlåtandet på sidorna 83—84 och 88. I dessa reservationer har jag biträtt Kungl. Maj:ts förslag i fråga om antalet studentavdelningar, vilket ju är en av avgörande punkterna i hela denna fråga. Jag anser, att Kungl. Maj:ts förslag hade bort av utskottet bifallas, och vi borde alltså ha gått in för sex studentavdelningar. Jag vill i det sammanhanget erinra om — vilket ju också departementschefen framhöll i sitt anförande — att majoriteten av de sakkunniga ursprungligen föreslagit sju studentavdelningar. Utskottet har ju stannat för fem, och då jag förstår, att kammaren inte är hågad att gå längre än utskottet på denna punkt, nödgas jag också uppge striden om antalet studentavdelningar. Jag skall endast be att med några ord få anföra ett par av de skäl, som tala för Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag.

När de sakkunnigas majoritet föreslog sju studentavdelningar, utgick man i sina beräkningar från det ökade studentantal, som numera utexamineras från våra läroverk. På sid. 18 i utlåtandet stå en del uppgifter härom, som hämtats från den kungl. propositionen. Jag erinrar bl. a. om att 1934 utexaminerades i vårt land 2,568 studenter. Det var alltså utgångsläget för de sakkunniga. Men hur är situationen nu? Jo, år 1935, alltså i fjol, utexaminerades i det närmaste 3,000 studenter. Till studentexamen i år anmäldes 400 abiturienter fler än i fjol. Vi äro alltså uppe i ett antal studenter, som med över 800 överstiger det antal, som de sakkunniga räknade med och som så småningom från Kungl. Maj:ts sida resulterade i ett förslag om sex studentavdelningar. Jag måste verkligen säga, att när Kungl. Maj:t föreslog sex studentavdelningar, var detta synnerligen välgrundat. Jag skall emellertid inte fördjupa mig ytterligare i denna del av frågan, och jag har endast velat anföra, att jag anser, att starka sakskaäl tala för ett bifall till Kungl. Maj:t förslag. Å andra sidan är det ju dock här fråga om en punkt, där riksdagen och Kungl. Maj:t utan alltför stora ingrepp i organisationen kunna verkställa en jämkning, om utvecklingen visar, att en sådan blir erforderlig. Jag kommer därför, herr talman, som jag redan sagt, icke att framställa något yrkande om bifall till reservationerna nr 2 och 3 b, utan jag ansluter mig i den delen till den av herr Andersson i Höör avgivna reservationen.

Innan jag går in på de avgörande skäl, som tala för denna reservation, skall jag tillåta mig att beröra ännu en punkt, där jag biträtt en reservation, som går emot både Kungl. Maj:ts förslag, utskottsmajoriteten och den nyssnämnda reservationen. Jag inser fuller väl, att det under sådana omständigheter inte finns stora utsikter att vinna någon anslutning till denna reservation. Den står antecknad som nr 1 och berör endast utskottets motivering. Jag anser dock, att den däri berörda frågan är av en sådan betydelse, att jag till kammarens protokoll har velat anteckna min mening. Jag vill ytterligare understryka den på det sätt som ett bifallsyrkande innebär, och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna av herrar Bergqvist, Oscar Olsson m. fl. avgivna reservationen. Den gäller frågan om inträdesfordringarna till den 4-åriga linjen. Jag har därvidlag liksom mina medreservanter ansett, att en av huvuduppgifterna för den nu företagna omorganisationen var att knyta folkskoleseminarierna samman med vår skolorganisation i övrigt. Folkskoleseminarierna ha varit som en isolerad ö i vår skolorganisation. De som sökt inträde på den fyraåriga linjen ha inte behövt åberopa sig på några andra betyg än avgångsbetyget från folkskolan. Samtidigt har emellertid kompetensnivån hos de inträdessökande stigit på ett sådant sätt, att omkring två tredjedelar av de inträdessökande ha en kompetens som sammanfaller med

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
realexamen eller övergår denna. Det hade därför enligt min mening varit önskvärt, om man kunnat gå något längre än vad utskottsmajoriteten och Kungl. Maj:t föreslå, så att man kunnat få till stånd en bättre anknytning än hittills mellan seminarierna och våra övriga utbildningsanstalter. Vi äro ju alla överens om att inträdesfordringarna i det stora hela böra höjas i nivå med realexamen. Vi som stå bakom den av herrar Bergqvist och Oscar Olsson avgivna reservationen skilja oss emellertid från både utskottsmajoriteten och de övriga reservanterna. Utskottets förslag innebär, att alla inträdessökande skola prövas i samtliga ämnen. Detta medför den beklagliga konsekvensen, att även om det kommer ungdomar med mycket färska betyg i realexamen — de ha kanske avlagt sin examen för endast någon vecka sedan — skola de ändå vid inträdesproven till folkskoleseminariet prövas i samtliga ämnen av helt andra lärare. Detta är emellertid inte den värsta konsekvensen, ty i en sådan situation ha ju de inträdessökande sina kunskaper i färskt behåll, utan den som jag tycker ur ungdomens synpunkter mest beklagliga konsekvensen inträffar, då det är fråga om ungdomar, som avlagt sin realexamen för ett eller två år sedan, vilket väl blir det mest vanliga bland dem, som söka inträde i seminarierna. På grund av att så lång tid förflutit sedan de avlade sin realexamen, bli de oroliga för sina kunskaper och söka sig till olika preparandakurser och börja pluggläsa för att ånyo i examen redovisa en massa minneskunskaper. För att komma bort från detta ha vi reservanter föreslagit, att realexamensbetygen skulle få gälla här som över allt annars. De sökande skulle således endast behöva pröva i modersmål och räkning samt ett övningsämne, för att seminarielärarna överhuvud skulle komma i kontakt med dem och få tillfälle pröva deras lämplighet och mognad. Jag kan inte finna, att det kan vara en vare sig lämplig eller önskvärd anordning att på detta sätt tvinga de inträdessökande att examensmässigt redovisa för sina kunskaper, som dock till rätt stor del utgöras av rena minneskunskaper. Därigenom tvingar man nämligen helt enkelt in dem i dessa preparandakurser, och får ingen rätsida på dessa förhållanden. De sakkunniga ha ju i sin utredning mycket starkt erkänt behovet härav. Jag tror därför inte, att man bör gå på den linje, som utskottsmajoriteten föreslagit.

Man kanske invänder, att genom den av oss i vår reservation föreslagna åtgärden skulle man bereda svårigheter för den grupp av de inträdessökande, som inte har realexamen. Jag tror dock, att man därvidlag betydligt överdriver de svårigheter, som skulle kunna uppstå. Jag vill fästa uppmärksamheten vid att precis samma bestämmelser, som reservanterna här föreslagit skulle gälla för seminarierna, redan gälla för dem som söka inträde till de allmänna läroverken. Där behöva de inträdessökande, som komma med avgångsbetyg från folkskolan, inte pröva i mer än två ämnen, under det att de, som inte ha något sådant avgångsbetyg få pröva i alla ämnen. Jag har verkligen aldrig hört, att man från denna grupps sida framfört några klagomål om att det skett någon mannamån eller att bestämmelsen i fråga skulle innebära några andra svårigheter för de inträdessökande än de svårigheter, som ligga i själva inträdesproven. Jag är därför övertygad om att den grupp av de inträdessökande till våra seminarier, som inte skaffat sig realexamen, inte på något sätt kommer att bli sämre ställd i konkurrensen, än vad som för närvarande är fallet. Detta påstående bygger jag på den erfarenhet, som jag äger som seminarielärare. Redan nu tvingas man nämligen i alla fall på grund av att inträdesproven äro ytterligt forcerade och den stora massan av inträdessökande att ta hänsyn till deras betyg och andra papper. Om utskottet hade gått på reservanternas linje, skulle detta medfört en ytterligt önskvärd förenkling och effektivisering av inträdesproven. De hade begränsats och kunde ge ett

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
tydligare och bättre utslag. Den stora massan av de inträdessökande, som avlagt realexamen, skulle då ej behöva söka sig till preparandakurser, utan liksom vid alla andra anstalter för fortsatt utbildning skulle skolbetygen få gälla, även då de sökte inträde till seminarierna.

Ja, herr talman, jag vet, att det inte finns många i denna kammare, som reflektera på att biträda den reservation, som jag här pläderar för. Jag bär emellertid detta med jänmmod. Jag tror nämligen, att utvecklingen mycket snart kommer att visa, att man blir tvungen att gå över på den linje, som här föreslagits av reservanterna. Då jag emellertid vill söka hävda ungdomens intressen och vill få bort dessa preparandakurser samt göra inträdesproven till seminarierna så effektiva och rättvisande som möjligt, tillåter jag mig, herr talman, att på denna punkt, som alltså endast rör utskottets motivering, yrka bifall till den reservation, som här står som nummer 1 och som är avgiven av herr Bergqvist m. fl. Mitt yrkande kommer nog inte att vålla något som helst besvär för kammarens ledamöter, då det gäller att ta ståndpunkt till de här framförda förslagen, ty jag vet, att vi reservanter på denna punkt äro rätt isolerade.

Sedan skall jag, herr talman, tillåta mig att övergå till de skäl, som i den stora avgörande frågan om seminarieorganisationens förläggning tala för den reservation, som avgivits av herr Andersson i Höör m. fl. och som är betecknad med numret 3 a. Jag har redan förut framhållit, att det är mycket smärt- samt att behöva operera bort ett seminarium. Det föreliggande förslaget innebär, att både seminariet i Växjö och Kalmar skola nedläggas. Växjö skulle dock som kompensation få ett småskoleseminarium. När folkskoleseminariet i Strängnäs på sin tid nedlades, fick man ju där ett småskoleseminarium i stället. På samma sätt ordnade man det i Skara, och nu är det meningen, att det skall bli likadant i Växjö. Detta bör väl i någon mån lindra den ledsnad, som representanterna för Växjö med omnejd känna. När det gäller Kalmar, vill jag varmt instämma i den föregående talarens uttalande om det där förlagda seminariets stora insats i fråga om folkskolläraernas utbildning. Jag instämmer också i hans yttrande om Rostads elevförbund. Ingen kan mer än jag uppskatta de mycket gedigna och värdefulla insatser, som detta seminarium gjort vid sidan av alla andra. Traditionerna kring Rostad ha också så att säga förlängts genom det där bildade elevförbundet. Jag vill gärna också erkänna betydelsen och värdet av dess årspublikation. Om man därför endast skulle ha att ta hänsyn till rent pedagogiska önskemål, skulle jag aldrig ett ögonblick vilja vara med om att nedlägga detta seminarium. Men, herr talman, det oaktat finns dock pedagogiska skäl, som kunna åberopas emot ett bibehållande av Kalmarseminariet.

Jag skall emellertid först med ett par ord beröra de bärande ekonomiska skäl, som enligt mitt sätt att se göra att man måste gå på Kungl. Maj:ts förslag i organisationsfrågan, d. v. s. i det stora hela det förslag, som föreligger i herr Anderssons i Höör m. fl. reservation. Jag måste erinra något om dessa ekonomiska skäl, ty oaktat min naturliga inställning hade varit, att göra allt för att söka rädda Kalmar- eller Växjöseminariet, har jag inte kunnat tillstyrka Kungl. Maj:t att göra det, när jag yttrade mig i skolöverstyrelsen och inte heller i statsutskottet.

Mina herrar! Herr Conrad Jonsson erinrade nyss om att om man tar utskotts- majoritetens förslag, kommer detta att medföra en ökad driftkostnad för folkskoleseminarierna på 75,000 kronor om året. Om man tar Kungl. Maj:ts förslag, komma vi å andra sidan att bli i stånd att långt fullständigare utnyttja de moderna och välbyggda dubbelseminarierna, där staten lagt ned många miljoner. Utskottsmajoritetens förslag innebär, att man inte så väl kommer att

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

kunna utnyttja dessa, utan i stället upprätthåller man ett seminarium, som för sin drift förutsätter ombyggnadsarbeten på omkring 300,000 kronor. Med dessa siffror för ögonen har jag helt enkelt inte kunnat gå in för att söka rädda Kalmarseminariet.

Det är emellertid inte endast dessa i och för sig fullständigt övertygande ekonomiska skäl, som tala för att man inte kan gå på utskottsmajoritetens linje, utan det finns även rent pedagogiska skäl, som kunna åberopas till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Herr Conrad Jonsson pekade bl. a. på att Kungl. Maj:ts förslag innebär, att man följer de synnerligen befogade direktiv, som riksdagen givit om att först söka utnyttja de relativt nybyggda dubbelseminarierna och endast i så liten utsträckning som möjligt bibehålla enkelseminarierna. Kungl. Maj:ts förslag liksom den reservation, som jag här kommer att yrka bifall till, innebär, att man blott skall bibehålla två enkelseminarier i vår nya organisation, under det att utskottsmajoriteten vill bibehålla fyra enkelseminarier. Det är på denna punkt, som de pedagogiska betänkligheterna inställa sig. Om vi nämligen skola söka få till stånd en verklig förbättring och inre omorganisation av vår lärarutbildning, då är en av de väsentligaste förutsättningarna härför, att seminarierna få tillgång till facklärare med lektorskompetens — alltså med samma kompetens som lärarna vid gymnasierna — i så stort antal som är nödvändigt med hänsyn till undervisningsplanerna och timantalet. Vilka följder kommer det nu att medföra för enkelseminarierna, om man ökar deras antal? Om utskottsmajoritetens förslag bifalles, blir följden, att vi få fyra enkelseminarier, som få en ofullständig och otillräcklig uppsättning av lärare för att dessa kunna anses organiserade på ett fullt tillfredsställande sätt. För mig är detta en fråga av väsentlig betydelse.

Av utskottsbetänkandet och det däri upptagna kostnadsförslaget skola herrarna finna, att utskottsmajoriteten föreslår en förvandling av Stockholmsseminariet från dubbel- till enkelseminarium. Detta medför indragning av tre av de lektorstjänster, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle finnas vid Stockholmsseminariet. Detta kommer att försvaga hela seminarieomorganisationen och företräddet av viktiga ämnen i lärarutbildningen. Det är icke minst på dessa grunder, herr talman, som jag icke har kunnat vid sidan av de ekonomiska skälen finna annat än att starka inre organisatoriska och pedagogiska skäl tala till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. den reservation, som avgivits av herr Andersson i Höör m. fl.

Sedan skall jag be att endast med några få ord få bemöta en del uttalanden, som gjorts av de föregående ärade talarna.

Herr Persson i Falla sade med anledning av ett yttrande av herr Conrad Jonsson, att det är litet för mycket att begära, att varje seminarium skall vara försett med båda linjerna, den fyraåriga och den tvååriga. Detta är icke ifrågasatt; det är i stället fråga om att indraga en linje vid ett förutvarande dubbelseminarium. Det kan ju hända, att jag missuppfattat herr Persson i Falla. Jag vill emellertid framhålla, att man bör se frågan om studentklassernas förläggning ur allmänna synpunkter och från ungdomens synpunkt. Har man fria händer att ordna förläggningen, bör man givetvis se till att studentklasserna bli något så när jämnt fördelade över hela landet. Stockholmsseminariet, det äldsta i riket, fick en studentklass i och med att man inrättade denna utbildningsform för folkskollärare. Man bör inte draga in studentkursen på en plats, som procentuellt har det ojämförligt största antalet för varje år utexaminerade studenter. Inom det område, varifrån Stockholmsseminariet rekryteras, utexamineras per år ett mångdubbelt större antal studenter än t. ex. hela Norrland. Rikssynpunkterna, de allmänna synpunkterna, hänsynen till att ungdomen skall så billigt som möjligt kunna genomgå sin utbildning tala för,

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
att man bör behålla en linje, som ligger i den del av landet, där läroverken äro talrikast och antalet utexaminerade studenter är störst.

Herr Svensson i Grönvik ville anföra vissa skäl för seminariets förläggning till Växjö och Stockholmsseminariets förvandlande till ett enkelseminarium och återopade därvid bland annat de reparationskostnader, som skulle uppstå vid Stockholmsseminariet. Jag vill påpeka, att då Stockholmsseminariet för omkring 10 år sedan ombyggdes för en kostnad av flera hundratusen kronor, erhöåll det synnerligen moderna och ändamålsenliga lokaler. De förändringar, som nu på sin höjd behöva göras, äro, att man kanske måste flytta ett par vägar. Man behöver inte företaga ombyggnader i någon större utsträckning. De sakkunniga ha beräknat dessa omkostnader till 6,000 kronor. Det är verkligen icke en summa, som man måste taga hänsyn till, när hela organisationen i alla fall blir så väsentligt fördyrad, vare sig man bestämmer sig för Kalmar eller Växjö som förläggningsort.

Jag vill vidare säga till herr Svensson i Grönvik, att han gjorde sig skyldig till en liten missuppfattning. Det förhåller sig inte så, att Stockholmsseminariet saknar skolträdgård. Det är försett med skolträdgård och trädgårdslärare, och eleverna deltaga i trädgårdsarbetet det stadgade antalet timmar liksom vid andra seminarier. Herr Svensson i Grönvik behöver bara gå förbi Stockholmsseminariet för att konstatera detta. Jag medgiver, att trädgården är liten; i detta avseende äro de flesta andra seminarier bättre utrustade. Men det är oriktigt att säga, att seminariet saknar utbildning i trädgårdsskötsel. Eleverna få utbildning även i detta ämne.

Herr Johnsson i Kalmar ville förringa betydelsen av de utbildningsmöjligheter utanför seminariet, som stode till buds i Stockholm, och sade, att de inte vore av något större värde. Enligt min mening ha de stort värde, dessa utbildningsmöjligheter. En del av studierna vid seminariet brukar också förläggas till naturhistoriska museet och andra vetenskapliga institutioner. Ingen kan bestrida, att detta är av stort värde för lärarutbildningen i huvudstaden.

Herr talman! Detta är den ståndpunkt jag kommit till. De motiv, som jag anført för min anslutning till reservationen nr 3. a), skulle jag kunna kort och gott sammanfatta så, att det åtminstone för mig personligen inte synes vara försvarbart att godkänna en så väsentligt mycket dyrare organisation, som utskottets linje innebär. Jag har vidare funnit, att det ur de pedagogiska intressenas synpunkt inte är önskvärd att få fyra enkelseminarier, när man nu mycket väl kan ordna saken på sätt, som i propositionen har föreslagits, nämligen genom två enkelseminarier och resten dubbelseminarier.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att förutom det yrkande, jag tidigare ställt om bifall till reservationen under 1., ifråga om seminariernas organisation och deras förläggning instämma i det bifallsyrkande, som tidigare gjorts till den av herr Andersson i Höör m. fl. under 3. a) avgivna reservationen.

I detta anförande instämde fru *Östlund* och fru *Gustafson*.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr **Persson** i Falla uttryckte den förhoppningen, att vi skulle försöka fatta oss kort i denna debatt. Det var en alldeles riktig önskan, men den var tyvärr alldeles för from, ty det har ju visat sig, att förhoppningen inte har slagit in.

Här har för övrigt talats både länge och väl också om diverse ting, som icke ha någon betydelse i den strid, som nu står mellan Stockholm och Kalmar. Jag har för min del, herr talman, inte någon särskild förkärlek för Stockholm. Jag tillhör icke dem, som mena, att allting skall centraliseras till huvudstaden, att i Stockholm skola finnas de flesta kulturhistoriska och andra allmänna

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
institutioner, under det att landsorten skall vara utan. Men vid prövningen av den föreliggande frågan har jag icke kunnat komma till något annat resultat än jag har gjort. När jag grep mig an med den hade jag starka sympatier för Kalmar. Under det fortsatta arbetet blev jag fullkomligt på det klara med, att om riksdagen skall taga sakliga hänsyn vid behandlingen av denna fråga, bör den antaga den reservation, som annåtts av herr Andersson i Höör m. fl.

Nu gör man gällande, att det skulle vara möjligt att förlägga utbildningen av kvinnliga studenter till något annat seminarium i Mellansverige och att det inte just skulle behöva ligga i Stockholm. På detta sätt skulle man kunna bibehålla Kalmarseminariet. Detta har framhållits från flera håll och framförts offentligt av herr Johnsson i Kalmar. Jag har också hört andra, som gått omkring och resonerat om att man väl kunde göra på det sättet. Ja, det är egentligen fruktansvärt litet som man kan göra i denna sak. Det rör sig nämligen om proportionerna mellan examinationsavdelningarna, och detta problem kan man inte lösa på ett så enkelt sätt, som många föreställa sig. Om man gör ett samseminarium av det manliga seminariet i Uppsala, som en talare här framhöll, blir resultatet, att man får flera kvinnliga examinationsavdelningar, än man behöver, lika många för kvinnor som för män, och erfarenheten har visat, att denna proportion är till nackdel för behovet av manliga lärare. Man får vid bedömandet av detta problem taga hänsyn till alla faktorer, och icke bara till den ena sidan av saken.

Herr Persson i Falla förklarade, att seminarierna ute i landsorten äro ett slags kulturhårdar, som utöva ett mycket stort inflytande på hela bygdens kulturliv. Detta är kanske en riktig anmärkning. Jag beklagar bara, att kulturhårdarna i Kalmar och Växjö inte utövat något befordrande inflytande på folkskoleväsendet i Kalmar län och Kronobergs län. Jag kan inte neka mig nöjet att säga denna lilla artighet, ty så förhåller det sig. Den som deltog i och kommer ihåg behandlingen av den sjuåriga folkskolan, vet hur det står till med folkskoleväsendet i Kronobergs och Kalmar län.

Sedan kan jag ju lämna kammaren den upplysningen, att det i statsutskottet inte fanns majoritet för Kalmar. Det var endast nio, som röstade för Kalmar, och statsutskottet består ju av 24 man. Genom underliga propositionsordningar framkom till slut det resultat, som nu föreligger. Som saken ligger till, är det väl nästan hopplöst att strida för den mening, som företrädes i reservation. Jag vill emellertid, innan debatten avslutas, förklara, att skall man taga strängt sakliga hänsyn och se hela denna organisationsfråga ur rikssynpunkt, då skall man följa reservationen. Jag har bemödat mig om att se fullkomligt objektivt på hela denna fråga från början till slut vid dess behandling i statsutskottet, och därför har jag kommit till det resultat, jag gjort.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Andersson i Höör m. fl.

Herr Svensson i Grönvik: Jag begärde ordet med anledning av herr Holmdahls anförande. Han uttalade sig mycket entusiastiskt för studentavdelningarna. Det var emellertid en passus i hans anförande, som jag tyckte var litet dunkel. Han sade nämligen, att man inte behöver göra så stort nummer av om man tager fem studentavdelningar, som utskottet föreslagit, ty Kungl. Maj:t kan sedan ändra detta utan något större rabalder. Jag vet inte, om han uttryckte sig på det sättet, men jag fattade honom ungefär så. När man hörde herr Holmdahl i statsutskottets andra avdelning, kunde man inte undgå att få den uppfattningen, att han anser, att det vore lyckligt, om det inrättades så många studentklasser som möjligt. Han ville även i så stor utsträckning som

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 möjligt förlägga dem till universitets- och högskolestäder. Jag kan icke underlåta, att i detta sammanhang omnämna, att personer resonerat med mig om, huruvida man icke borde förlägga samtliga folkskoleseminarier i universitets- och högskolestäder. Jag ber de ärade ledamöterna av denna kammare att tänka litet mera på denna sak. Utvecklingen skulle tydligen i en nära framtid gå därhän, att vi finge enbart studenter som elever vid folkskoleseminarierna. Jag tror att man från landsbygdens sida bör reagera en liten smula mot en sådan tankegång. Jag har inte påstått, att herr Holmdahl framfört precis dessa synpunkter. Men det resonemang han framförde i sitt anförande gav mig anledning att tänka på just denna sida av saken.

Sedan nämnde herr Holmdahl något om trädgården vid Stockholmsseminariet. Ja, herr Holmdahl, man får inte ha stora anspråk, om man anser, att den trädgård, som finnes vid Stockholmsseminariet, kan ha någon betydelse för undervisningen där. Det är en tomtplan rätt och slätt och ingenting vidare. Jag tror, att man måste erkänna detta, om man vill vara något så när saklig.

Herr Conrad Jonsson gjorde gällande, att han hade försökt att betrakta denna fråga objektivt och sakligt och att han kommit till sin nuvarande uppfattning först vid ett senare skede av frågans behandling. Jag kan inte förstå annat än att han har betraktat saken enbart ur statsutskottssynpunkt och bara tagit hänsyn till de kostnader, som komma att åvila staten i detta sammanhang. Jag tror inte, att jag felbedömer läget, om jag antager, att denna sida av saken för honom har varit den mest betydelsefulla.

Jag har i ett tidigare anförande tillåtit mig säga, att det finns andra ekonomiska synpunkter, som man inte bör underlåta att poängtera. Det är kostnaderna för dem, som skola genomgå folkskoleseminarierna.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande om bifall till herr Svenssons i Kompermåla m. fl. reservation.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag uppfattade inte riktigt den siste ärade talarens hela yttrande — jag blev upptagen av ett samtal. Men jag tyckte mig förnimma, att han ville antyda, att min egentliga mening vore, att man bara skulle ha studentlinjer vid våra folkskoleseminarier. Detta uttalande förvånar mig. Vi ha ju tidigare diskuterat detta spörsmål i statsutskottets andra avdelning. Då borde herr Svensson i Grönvik veta, att jag inte alls har den uppfattningen. Alla, som äro insatta i denna fråga, veta, att bl. a. från visst folkskolläraryhåll har man velat basera hela folkskolläraryhållningen på studentexamen. För min del delar jag inte denna uppfattning. Jag har framhållit detta icke bara vid denna frågas behandling utan även vid flera tillfällen tidigare. Däremot anser jag, att utvecklingen har gått därhän, att ett ökat antal studenter borde vinna inträde vid seminarierna och att studentlinjerna borde fast inorganiseras i seminarieorganisationen. Jag kan inte finna, att Kungl. Maj:ts förslag i detta fall har gått till överdrift, särskilt med hänsyn till att studentantalet vuxit så snabbt, sedan de sakkunniga framlade sitt förslag. Jag tror, att det därför är en ganska riktig avvägning att under sådana förhållanden gå in för organisation med sex studentlinjer och nio fyraåriga linjer. Jag har emellertid inte gjort något yrkande på denna punkt utan i stället biträtt det yrkande om fem studentavdelningar, som framförts av utskottsmajoriteten, vilket är liktydigt med det yrkande, som gjorts i den reservation, som avgivits av herr Andersson i Höör m.fl.

Herr Lundell: Herr talman! Det lönar sig väl inte så särdeles mycket för en representant för de här kämpande landsortsintressena att taga till orda i denna fråga, ty det kommer alltid att avvisas med att det är bara ordsintressen

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
som tala och att inga sakska! komma i fråga. Det är heller inte så mycket att tillägga till vad som redan har sagts, men det är ändå ett par saker, som jag skulle vilja trycka en smula på.

Det har sagts, att det är en nationalekonomisk förlust, om det skall byggas i Kalmar. Men det har enligt min mening tyngts för litet på det motsatta skälet, att det skall byggas en del både i fall Stockholm skulle ha en studentkurs och i fall undervisningen skulle förläggas till Växjö. Det blir inte enbart skäl gent emot Kalmar.

Det har också sagts, att det komme att bli ett beklagligt förhållande för kvinnliga studenter att bli förvisade antingen till Lund, Umeå eller Göteborg. Och man har menat, att det från vissa håll är väl långa avstånd till dessa platser, men man får väl ändå inte säga, att vare sig Lund eller Göteborg ligger alldeles i kulturens utkanter.

Dessutom kan det finnas den möjligheten, som något har berörts, att t. ex. den studentkurs, som finnes i Uppsala, skulle kunna göras till en samundervisningskurs. Det förrycker proportionen — den sankrosankta proportionen $8\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ — som man funnit vara den riktiga. Men den kan återupprättas igen genom ett förskjutande i motsatt riktning på ett annat håll, om man anser den bäst motsvara behovet för framtiden.

Men det är dock icke detta, som jag nu framdragit, som är mitt huvudskäl för att man bör hålla på förläggningen till Kalmar eller Växjö av undervisningen. Det är fråga om dessa platser snarare egentligen än Stockholm. Enligt min mening är det ju ändå betydligt lugnare att bedriva studieverksamhet i en landsortsstad än i Stockholm. Det blir där en mera fruktbarande undervisning och ett bättre resultat för eleverna. Det finnes visserligen i Stockholm muséer och andra institutioner, som äro utmärkta för de studerande att ha att tillgå, och det finnes där den undervisningsmöjlighet, som ligger i att sitta på riksdagens läktare och få en inblick i den högre statskonsten. Men utom dessa möjligheter finnes det också här i Stockholm biografer och danslokaler, och de verka inte på samma sätt befrämjande för studieresultatet. Om jag skulle välja mellan att ha större delen av undervisningen förlagd till kungl. huvudstaden eller att ha större delen av den förlagd till landsorten, är det senare att i så stor utsträckning som möjligt föredraga. Och jag skulle tro, att var och en, som själv har bedrivit studieverksamhet, måste ge mig rätt i en sådan tankegång. Såvitt jag vet, har statsrådet Engberg bedrivit sina studier i Uppsala. Jag vet inte, om det kan ha berott på ämnesvalet, men jag misstänker, att även om det hade funnits samma ämnesmöjligheter i Stockholm som i Uppsala, så hade han ändå förlagt dem till Uppsala och det väl dels för studielugnets skull — ja, jag vet inte i vad mån han hade intresse därav — men dels också för kostnadernas skull. Det är billigare för vederbörande att ha sina studier förlagda till en landsortsstad.

Alltså för förläggning till landsorten i så stor utsträckning som möjligt tala såväl frågan om studielugnet som frågan om kostnaderna för eleverna. Och när herr Jonsson i Eskilstuna säger, att alla sakska! tala för förläggning till Stockholm, skulle jag vilja fråga honom, om inte detta är sakska!, som tala i motsatt riktning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Jonsson i Eskilstuna för en stund sedan med sådant eftertryck försäkrade, att om man ville se sakligt på frågan, fanns det endast en väg att gå, nämligen att bifalla herr Anderssons i Höör m. fl. reservation. Jag vill inte på något sätt ifrågasätta sakligheten av den reservationen eller hos dem, som stå för den, men jag

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
vill bara säga det, att jag har bedömt frågan så gott jag förstått, på ett fullt sakligt och objektivt sätt. Jag har inga lokala intressesynpunkter, som spela in, utan jag har sökt bedöma frågan sakligt och objektivt, och på detta sätt har jag i en detalj kommit till en annan uppfattning än herr Jonsson i Eskilstuna. Det är inte fråga om olika saklighet, utan det är fråga om olika värdesättning: den ene värdesätter vissa faktorer på ett annat sätt än den andra. Det är det, som gör att vi komma på olika linjer, men sakligheten kan vara lika stor hos dem, som yrka bifall till utskottets förslag, som hos dem, som gå på reservationen.

Sedan vill jag vända mig mot herr Jonssons i Eskilstuna påstående, då han säger, att det inte går, det är omöjligt att göra en omjustering av de förläggningar, som ifrågasätts, t. ex. så att man förlägger utbildning för kvinnliga studenter i Linköping. Det går mycket väl att göra det. Man kan utbyta Göteborg mot Linköping som plats för en studentkurs. Man kan göra justeringar på olika punkter och dock ha kvar samma proportion mellan manliga och kvinnliga seminarister, som vi ha. Men jag vill inte trycka för mycket på denna möjlighet till justeringar framdeles, därför att jag förmenar, att den förläggning, som utskottet här ifrågasätter, är ganska tillfredsställande. Men man behöver således inte göra förändringar ur de synpunkter, som herr Jonsson i Eskilstuna framhållit.

Herr Danielsson: Herr talman! Jag skulle inte ha förlängt debatten i denna fråga, om inte under densamma från vissa håll gjorts gällande den synpunkten, att det är ortsintressen, som här dominerat, och att vi, som stå bakom utskottets förslag, inte skulle ha sett frågan ur saklig synpunkt. Jag tror, att vi nog litet var försökt se frågan ur saklig synpunkt, och jag är övertygad om, att även efter denna debatt, om man ser frågan ur saklig synpunkt och rikssynpunkt, utskottets förslag, d. v. s. Kalmarlinjen, är att föredraga. Själv bor jag långt bort från både Växjö, Kalmar och Stockholm och har försökt bedöma frågan ur rent sakliga synpunkter.

Det kan diskuteras ganska mycket, huruvida storstaden är den lämpliga platsen för ungdom att bedriva studier i. Jag skall inte ge mig in på ämnet. Men det har erkänts från många håll, att Kalmar seminarium har betytt ofantligt mycket ur pedagogisk synpunkt för hela riket och inte bara för den närmaste trakten. Det är lätt att slå sönder en sådan institution, som det utgör i vårt pedagogiska liv, men det är inte lika lätt att skapa det nytt igen.

Jag kan meddela, att efter vad jag förspört har första kammaren redan med stor majoritet tagit utskottets förslag. Hur en sammanjämkning skall kunna ske, om kamrarna stanna i olika beslut, kan åtminstone inte jag i hastigheten räkna ut, och det bör för många, som äro tveksamma i frågan, vara ett ytterligare motiv att biträda utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Weijne: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna debatt, men när jag hörde herr Lundell, kunde jag inte låta bli att begära ordet.

Han är väldigt rädd för att de kvinnliga studenterna i Stockholm skola gå på biografen och danssalonger. Jag gjorde den reflexionen: Finns det inga biografen i Kalmar? Jag skall gärna medge, att nöjestillfällena äro mycket större i Stockholm, men jag ber herr Lundell observera, att här gäller det inte seminarium eller icke seminarium i Stockholm, utan här gäller det en studentlinje. Kan herr Lundell med gott samvete och utan att han är rädd för, att moralen skall knäckas hos de kvinnliga seminaristerna i Stockholm, som gå

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
i den fyraåriga linjen, vara med om den saken, tycker jag, att han också med gott samvete kan se studentskor gå i seminariet här i Stockholm.

Sedan har det gjorts de vanliga försöken att spela ut storstaden mot småstäderna. Jag har i stort sett samma mening som de, vilka talat för Kalmar och Växjö, nämligen att seminarierna i småstäderna ej böra indragas, men om man skall ha ett seminarium i Stockholm, bör det förenas med studentlinje. Här gäller det inte bara dem som bo i Stockholm, utan det gäller hela mellansverige och södra delarna av Norrland. Jag kan, herr talman, för min del inte vara med om att skapa en organisation, enligt vilken en studentska i mellansverige, som vill bli folkskollärarinna, skall behöva ge sig ner till Lund eller Göteborg eller upp till Umeå.

Det är därför, herr talman, som jag i statsutskottet har varit med om att reservera mig och som jag här ber att få yrka bifall till den reservation, som afgivits av herr Andersson i Höör m. fl.

Herr Lundell: Herr talman! Endast en kort replik till herr Weijne.

Det är väl ändå klart, att det är skillnad mellan vad utskottet tänker lägga till Stockholm, nämligen vad som här betecknas med 4, och det som reservanterna vilja lägga dit, nämligen 4 + 2, och då är min ståndpunkt den, att av två onda ting bör man välja det mindre. Jag kan dock tänka mig, att i framtiden även denna 4:a kan försvinna från Stockholm.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i punkten I A mom. 1, 2:o) bifall till vad i motsvarande avseende föreslagits i den av herr Andersson i Höör m. fl. avgivna, under 3 a) antecknade reservationen samt 3:o) bifall till vad i samma avseenden föreslagits i herr N. J. Martin Svenssons m. fl. under 3 c) antecknade reservation; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Andersson i Höör, i följd varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu förklarades hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Svensson i Grönvik votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten I A mom. 1 i statsutskottets utlåtande nr 150 antager vad härutinnan föreslås i den av herr Andersson i Höör m. fl. avgivna, under 3 a) antecknade reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit vad i motsvarande avseenden föreslagits i herr Svenssons i Kompersmålans m. fl. under 3 c) antecknade reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsägningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I A mom. 1 i utskottets förevarande utlåtande nr 150, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit vad i motsvarande avseenden föreslagits i den av herr Andersson i Höör m. fl. avgivna, under 3 a) antecknade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 91 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i nu ifrågakommande del.

Härefter framställde herr talmannen i fråga om motiveringen propositioner dels på bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, under 1 antecknade reservationen, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Efter härpå skedd föredragning av *punkten I A mom. 2 och 3* erhöles på begäran ordet av

Herr **Jonsson** i Eskilstuna, som anförde: Herr talman! Jag ber att på denna punkt få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogos vart för sig utskottets hemställanden i *punkterna I B—Q*; och biföll kammaren därvid vad utskottet hemställt.

Slutligen föredrogos *punkterna II—IV*; och blev vad utskottet i dessa punkter hemställt jämväl av kammaren bifallet.

§ 12.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, dels att å morgondagens föredragningslista måtte bland två gånger bordlagda ärenden följande ärenden uppföras främst i nu angiven ordning, nämligen: statsutskottets utlåtanden nr 160, 161, 162, 163, 164 och 165, bankoutskottets utlåtanden nr 78, 79 och 74, sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, jordbruksutskottets utlåtanden nr 86 och 87, dels att å samma föredragningslista andra lagutskottets utlåtande nr 54 sättes närmast före andra lagutskottets utlåtande nr 55, dels ock att andra lagutskottets utlåtanden nr 52 och 58 måtte i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för onsdagen den 17 juni.

Denna hemställan bifölls.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen:

från statsutskottet, nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om avlönings- och omkostnadsanslag för socialdepartementet;

från sammansatta stats- och andra lagutskottet, nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29, 40 och 42 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering; samt

från sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet, nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1936 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936 ävensom en i ämnet väckt motion; samt

nr 49, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser om gift kvinnas beskattning.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.7 e. m.

In fidem
Per Cronvall.